

πάκτον, καὶ οἱ δύναται ὁ ληγατάριος, ἅπαξ διὰ συμφώνου παραχώρησας τῷ κληρονόμῳ, ἐκ μεταμελείας ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν^{α)}. ἔξεστι γὰρ τινι, τὴν ἀπαίτησιν τοῦ οἰκείου δικαίου ἦτοι τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ἀπαίτησεως χεῖρα καθιστάσαι. καὶ σημειῖσθαι, ὅτι ἐφεῖται περιφρονεῖν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐξενεργημένον. τοῦτο δὲ καὶ ἀλλαχόθεν ἐστὶ μαθεῖν. ἀνήκεται δὲ καὶ ἐν τῷ β'. βιβ. τοῦ κωδ. τ. γ'. διατ. κθ'. φησὶν δὲ αὐτὸ καὶ Ἰουλιανὸς ἐν τῷ δ'. βιβλίῳ τοῦ παρόντος συντάγματος τ. δ. διατ. μα'. ἐστὶ σεμεντορήβους ἐξαμηνιαίας^{β)} τοσαύτας γὰρ Μάρκος ὁ θειωτάτος ἐξεφώνει διατάξεις, ὥστε κατὰ ἕξ μῆνας συναγωγῆν αὐτῶν γίνεσθαι. τοῦτο δὲ σοὶ καὶ ἐν τοῖς ἰστοιούτοις παραδέδοται.

Κυρίλλ. Λέγεται ὁ ληγατάριος παραχωρεῖν τῷ κληρονόμῳ τὴν ἰκανοδοσίαν τοῦ ληγαίου, ἐπειδὴ καὶ ὁ τεστάτωρ εἰ τοῦτο εἶπῃ, ἔροται. ἔξεστι γὰρ ἡμῖν, καὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀγωγῆς ἡμῶν περιφρονεῖν.

ἀσφάλειαν]. Ζῆτει βιβ. μδ'. τ. κ'. ἡ πόλις μόνη οὐ δίδωσιν ἐγγύην, ἀλλ' εἰ ἀνάγκη γένηται ἀσφαλίσασθαι, ὁμολογίαν ποιεῖ, ὡς κερ. ζ'. θεμ. τελευτ. τοῦ αὐτοῦ τ. καὶ βιβ.

* Νόμι νῦν ἀσφάλειαν τὴν μετὰ ἐγγυητῶν, ὡς βιβ. μδ'. τ. κ'. κερ. α'. καὶ β'. ἡ μέντοι πόλις ἐγγύην οὐ δίδωσιν, ὡς κερ. ζ'. θεμ. τελευτ. [τοῦ αὐτοῦ]^{β)} τ. καὶ βιβ. Ζῆτει καὶ τὸ β'. κερ. τοῦ λ'. τ. τοῦ αὐτοῦ βιβ.

καὶ ὁ διαθέμενος γάρ] † Ὅτε εἶπῃ ὁ διαθέμενος, οὐ βούλομαι τὸν κληρονόμον δοῦναι τὴν ἀσφάλειαν τοῖς ληγαταρίοις. [Sch. x. I. 762.]

αὐτῆν] Τοῦ Ἀωνίου. Περὶ ἧς διαλαμβάνει ὁ γ'. ε) τ. τοῦ λζ'. βιβ. τῶν διγ. δ).

ἐκάστῳ γὰρ ἔξεστι] Τοῦ Ἀωνίου. Περὶ τοῦ ἐξείναι ἐκάστῳ τῶν ἰδίων καταφρονεῖν, ζῆτ. βιβ. ι'. τ. δ'. κερ. μα'. ὁ φησὶν· μεταμελόμενος ὁ αἰτήσας ἀποκατάστασιν οὐκ ἀναγκάζεται — καταφρονεῖν. καὶ γὰρ καὶ τῷ πράτῃ καὶ τῷ ἀγοραστῇ ἔξεστιν ἀπὸ συμφώνου μειοῦν τὰ παρ' αὐτῶν ἐποφειλόμενα γίνεσθαι, ὡς κερ. μα'. τοῦτου τοῦ τ. καὶ γὰρ καὶ ἐάν τις ὁμολογῇ ἐν συμβολαίῳ, μὴ κερησθῆναι φόρον παραγραφῆ διὰ ζώνην, στρατείαν ἰδίων ἢ δι' ἀξίων, ἰσχύει τὸ συμφώνον.

περιφρονεῖν] Τοῦ Ἀων. Ἔχεις τὸν κανόνα βιβ. δ'. τ. δ. διγ. μα'. καὶ βιβ. ιγ'. τ. ζ'.

μζ'. ε) Ὁ ἰ) ἀγοραστής ἐπρωτηθῆ ὑπὲρ τιμῆματος εἴκοσι νομισμάτων ε). ὁ πράτης ἐποίησεν αὐτῷ συμφώνον, μὴ ἀπαιτεῖν αὐτόν, πλὴν ἐ. νομίσματα ἠ). ὁ ἀγοραστής συμφωνῶν ἰ), ὅτι ἐάν εἴσω τοῦ ὠρισμένου χρόνου μὴ καταβάλῃ τὰ ἐ. νομίσματα κ), δίδωσι τὰ εἴκοσι, μὴ καταβαλὼν ἀπαιτεῖται ἰ) τὰ εἴκοσι.

ἀπαιτεῖται τὰ εἴκοσι] † Ὁ παραχωρηθεὶς^{μ)} μέρος χρέους καὶ συμφωνήσας, τὸ λοιπὸν εἴσω προθεσμίας καταβάλειν, ἐπεὶ δίδωσι τοῦτο οὐκ ἠθέλησεν^{ν)}, ὑπερήμερος γεγόμενος ἀπαιτεῖται τὸ ὅλον. [Sch. γ. I. 762.]

Πρὸς τὸν οἰκεῖον τραπέζιτην τις λογοποιήσας τοῦ λήμματος καὶ ἀναλώματος ἐχρεωσθήσῃ παρ' αὐτοῦ τριακόσια ὀγδοήκοντα ἕξ νομίσματα, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τοιοῦτον χειρόγραφον· ὅτι χρεωστῷ σοὶ τὰ εἰρημένα· ἐάν δὲ εὐρεθῇ παρ' ἐμοὶ πιττάκιόν σου, ἔστιν ἀνίσχυρον. εὐρέσῃ μετὰ ταῦτα ἰδικὸν χειρόγραφον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐνετείλατο δοθῆναι τῷ πάτρωνι αὐτοῦ τριακόσια νομίσματα· ἄρα ἄκυρόν ἐστιν· ἐάν μόνου τοῦ λήμματος γέγονε λόγος, αἱ λοιπαὶ ἐνοχαὶ οὐκ ἀναιροῦνται.

λογοποιήσας] † Λογαριασμὸν ποιήσας. [Sch. a. I. 762.]

ctum heredi remissa, ex poenitentia remissionem revocare nequit. Licet enim alicui, exactionem sui iuris sive spem futurae exactionis deteriore reddere. Et nota, ea, quae pro nobis introducta sunt, contemnere nobis licere. Hoc et aliunde disci potest; relatum autem est et lib. 2. Cod. tit. 3. const. 29. Idem ait quoque Iulianus lib. 4. huius partis tit. 4. const. 41. In textu est, semestribus constitutionibus: tot enim Divus Marcus constitutiones emisit, ut secundum senos menses collectio earum fieret. Hoc in Institutionibus quoque traditum tibi est.

Cyrilli. Legatarius heredi legati satisfactionem remittere potest, quia, si testator quoque hoc dixerit, id ratum est. Nam et actionem, et spem actionis contemnere nobis licet.

2) satisfactionem] Quaere lib. 44. tit. 21. cap. 1. Respublica sola satisfactionem non praestat, sed si caveri necesse sit, nudam promissionem facit, ut cap. 6. them. ult. eiusdem tit. et lib.

Intellige cautionem per fideiussores, ut lib. 44. tit. 21. cap. 1. et 12. Respublica tamen satisfactionem non praestat, ut cap. 6. them. ult. [eiusdem] tit. et lib. Quaere et cap. 2, tit. 31. eiusdem libri.

3) nam testator quoque] Quando dixerit testator, se nolle ab herede legatariis satisfactionem praestari.

4) eam] Innominati. De qua tractat tit. 3. lib. 36. Digestorum.

5) licet enim cuique] Innominati. Cuique sua contemnere licere, quaere lib. 10. tit. 4. cap. 41. quo dicitur: Qui in integrum restitutionem petit, si eum poenituerit, non cogitur — contemnere. Nam et entori et venditori per pactum minuere ea licet, quae ab his praestari debent, ut cap. 41. huius tit. Nam et si quis in instrumenti professus sit, se fori praescriptione propter cingulum, militiam suam vel dignitatem non usurum, pactum valet.

6) contemnere] Innominati. Regulam habes lib. 4. tit. 4. dig. 41. et lib. 13. tit. 7.

XLVI. Emtor pretii nomine viginti se soluturum sponponderat. Postea venditor cum eo pactum in init de petendis tantum quindecim. Emtor autem pactus est de viginti praestandis, si intra statutum tempus quindecim non solvisset. Si non solverit, viginti ab eo petuntur¹⁾. L. 47. pr. D. II 14.

1) viginti ab eo petuntur] Is cui pars debiti remissa est, quique residuum intra certum tempus se soluturum pactus est, quum dare hoc noluerit, quia in mora est, in solidum convenitur.

Quum quidam cum mensulario suo rationem putasset²⁾ accepti et expensi, debitorem eum trecentorum octoginta sex aureorum invenit et ab eo chirographum accepit eiusmodi: Debeo tibi dictam summam: si quod autem instrumentum tuum apud me repertum fuerit, invalidum sit. Postea inventum est speciale eius chirographum, in quo mandaverat, ut patrono eius triginta aurei darentur. An igitur irritum est? Si tantum accepti ratio computata est, ceterae obligationes non tolluntur. §. 1.

2) rationem putasset] Computatione facta rationum.

a) Malim παραχώρησιν. b) Quae uncis inclusa sunt, supplevi. c) Lege γ'. Cod. Coisl. ζ'. d) Lege τῶν διγ. Cod. Coisl. τοῦ κωδ. e) Fabr. με'. In Cod. Coisl. hoc cap. 46. 47. 48. 49. 50. 51. pr. § 1. 2. desiderantur cum Scholiis usque ad verba ἐάν μὴ λλοῦντι σοὶ κενεῖν. Unde probabile sit, quum in cap. 45. cum scholiis pagina finiat, et nova pagina verbis ἐάν μὴ λλοῦντι κ. τ. λ. incipiat, plura in Cod. Coisl. folia excidisse. f) In Syn. p. 140. proemium hui. cap. legitur. g) Syn. λιτρῶν κ. h) Syn. λίτρας. i) Fabr. συμφώνον. Syn. ἐποίησε συμφώνον. k) Syn. λίτρας. l) Fabr. male ἀπαιτεῖ. Esse debet ἀπαιτεῖται. m) Hoc scholium legitur et in Syn. p. 74. ibique dicitur esse cap. 38. hui. tit. n) Haec desunt in Syn. p. 74. quae habet καταβαλεῖν ἢ ἐπιδιδόναι τὸ πᾶν.

λήμματος καὶ ἀναλώματος] † Ἀῆμιμᾷ ἐστίν, ὅπερ λάβῃ αὐτὸς ὁ δούς, εἴτε δι' αὐτοῦ, εἴτε δι' ἑτέρου προστάξεως^{ο)} αὐτοῦ. ἀνάλωμα δὲ τὸ διδόμενον εἰς ὄνησιν οἴκου, οἴνου καὶ τῶν λοιπῶν προστάγματι αὐτοῦ. [Sch. z. I. 763.]

L. 48. μζ'. ρ) Ὅπερ ἂν συμφωνηθῆ ἔν τῷ παραδίδοσθαι
D. II. 14. τὸ πρᾶγμα, ἔρρωται.

L. 49. μῆ. ρ) Ὁ δανειζόμενος καλῶς συμφωνεῖ, μέχρως
D. eod. εὐπορίας ἐνάγεσθαι.

μέχρως εὐπορίας] † Ἄνηρ ἐνάγεται παρὰ τῆς γυναί-
κός, καὶ ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ ὁ υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς,
καὶ ὁ πατὴρ παρὰ τοῦ υἱοῦ μέχρως εὐπορίας, τοιῦστι, μέχρως
τῶν ἀναγκῶν· τὰ γὰρ περιττὰ πάντα ἀφαιρεῖται, πολλοῦ
ὄντος τοῦ χρέους· εἰς δὲ τὸ δημ. πάντα ἀφαιρεῖται.
ὁμοίως καὶ ἐπὶ δανείου, εἰ οὐ συμφωνήσῃ τις τῶν μέχρως
εὐπορίας ἐνάγεσθαι. εἰ δὲ γε συμφωνήσῃ, καλῶς συμφωνεῖ
ἔρρωται γὰρ. [Sch. b. I. 762.]

† Δανείσας τις συνεφώνησε μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν τὸν δανει-
σάμενον, ὃν ἂν δυνήθει καταβαλεῖν· ἔρρωται τοῦτο σύμφω-
νον· οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἀναισχυντία τὸ βουλεσθαι τὸν χρεώστην
τοιαῦτα ἀπαιτεῖσθαι, ὅσα καταβαλεῖν δυνήθει. καὶ οὐκ ἀπαι-
τεῖται εἰς ὀλόκληρον· ἐξαιρεῖται γὰρ τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτοῦ
τοιούτων, οὐκ ἀναγκάζεται πωλεῖσαι τοὺς δουλεύοντας αὐτῷ
οἰκέτας, ἢ ὃν ἔχει εἰς χρῆσιν ἵππον, ἢ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν
ὀλιγαρχίαν αὐτοῦ χρεῖαν. [Sch. b. I. 762. sq.]

L. 50. μθ'. ς) Ἐπὶ τῆς περὶ παρακαταθήκης ἀγωγῆς, καὶ
D. eod. τῆς τῶν ἐν χρῆσει δεδομένων, καὶ τῆς περὶ μισθώσεως
ἀγωγῆς, καὶ τῶν ὁμοίων δυνατῶν συμφωνεῖν, ὥστε τὸν
λαβόντα δοῦλον μὴ ὑπονοθεῦσαι^{ς)} ἢ οὕτως ἀμελεῖσαι,
ὥστε φυγάδα ἢ κλέπτην αὐτὸν γενέσθαι. ἁρμόζει γὰρ
καὶ ἡ κατὰ τὸ συμβουλευόμενον τὸν ἀλλότριον δοῦ-
λον φρεῖν ἢ ποιήσαντος τοὺς τρόπους αὐτοῦ χειρόνας
κινουμένη ἀγωγή.

ὥστε φυγάδα] † Ἴνα κλέψη ἢ φύγη, καὶ ἁρμόζει σοι
ἀγωγή ἢ σέρβι κοροῦπι, ἥτις δίδεται κατὰ τὸ ὑπονοθεύ-
σαντος τὸν δοῦλον. αὕτη ἡ ἀγωγή ποιητὴν ἔχει εἰς τὸ διπλασιον
τῆς ἐπὶ τῇ ἐλαττωσει τοῦ δούλου διατιμῆσεως. [Sch. c. I. 763.]

L. 51. ν'. τ) Ἐὰν νομιζῶν, ἐλευθερίαν τοῦ χρέους ληγα-
D. eod. τευθῆναι παρὰ τοῦ διαθεμένου τῷ χρεώστη μου, συμ-
φωνήσω μὴ ἀπαιτεῖν αὐτόν, οὔτε ἠλευθέρωται, οὔτε
παραγραφὴν ἔχει. εἰ δὲ καὶ νομιζῶν, ληγάτον χρεώ-
στην σοι, ἐπιτρέψω τῷ χρεώστη μου, καταβαλεῖν σοι,
καὶ ὁ χρεώστης μου ἐποφειλόμενος παρὰ^{υ)} σοῦ ποιήσῃ
σοι σύμφωνον, οὔτε ἡ κατὰ τοῦ χρεώστου μου ἀγωγή
ἀναιρεῖται μοι, οὔτε αὐτῷ κατὰ σοῦ.

L. 52. πρ. νδ'. υ) Ἐὰν γράψω τινὲ ὡς συγκληρονόμῳ μου,
D. eod. ἀγωγήν οὐκ ἔχει κατὰ τῶν νεμομένων τὴν κληρονομίαν.

§. 1. Διοικῶν πράγματα τοῦ χρεώστου, ἠγόρασα τὸν
ἀγρόν, ὃν ἐνεχυρίασε, καὶ συνεφώνησα πρὸς αὐτόν, ἵνα
ἀναδέξωμαι τοὺς καρπούς, καὶ τὸ λοιπὸν λαμβάνων
τοῦ δοθέντος ἀποδώσω τὸν ἀγρόν. ὑπόκειται καὶ ὁ κλη-
ρονόμος μου τῷ συμφώνῳ.

§. 2. Καλῶς συμφωνῶ πρὸς τὸν χρεώστην μου, λαβεῖν
παρ' αὐτοῦ, ὅσα δημόσια κατέβαλον ὑπὲρ τοῦ ἐνεχυ-
ριασθέντος μοι ἀγροῦ.

§. 3. Ἐὰν^{ω)} μέλλοντί σοι κινεῖν κατ' ἐμοῦ τὴν κατὰ
τῆς διαθήκης μέμψιν συμφωνήσω, δίδοναι ποσόν, ἐφ'
ἔσων ζῶ, οὐκ ἐστὶ διηρηκῆς ἡ δόσις.

Ἐὰν μέλλοντί σοι κινεῖν] Τοῦ ἄνον. Ἀνάγνωθι
διγ. μβ. καὶ βιβ. κγ'. τι. δ. διγ. κη'. ἔὰν ὁ γραφεὶς κληρο-

3) *accepti et expensi*] *Acceptum est, quod ipse, qui dedit, vel per se, vel per alium mandatu eius accepit. Expensum autem, quod datum est in emtionem frumenti, vini et ceterarum rerum iussu eius.*

XLVII. Quodeunque pactum sit in re tradenda, valet.

XLVIII. Debitor recte paciscitur, ut, quatenus facere possit¹⁾, conveniatur.

1) *quatenus facere possit*] *Maritus a muliere, et mulier a marito, et filius a patre, et pater a filio conveniuntur, quatenus facere possunt, id est, deductis rebus necessariis: nam omnia, quae supersunt, ei adimuntur, si magnum debitum sit. Si vero omnia adimuntur. Idemque est in mutuo, si quis pactus non sit, ut, quatenus facere possit, conveniatur. Si autem pactus sit, recte paciscitur: nam valet.*

Quidam, qui pecuniam credidit, pactus est, se non amplius a debitore petiturum, quam possit solvere: valet hoc pactum: neque enim impudens est, si debitor hactenus conveniri velit, quatenus facere possit. Et non convenitur in solidum: deducuntur enim ad usum eius necessaria: hoc est, vendere non cogitur servos, quorum usum habet, vel equum, quem in usu habet, vel ea, quae ad modicum eius usum necessaria sunt.

XLIX. In actione depositi, commodati, locati et similibus pacisci possumus, ne, qui servum accipit, eum sollicitet vel ita negligat, ut fugitivus¹⁾, aut fur fiat. Competit enim servi corrupti actio adversus eum, qui alieno servo persuasit, ut fugeret, vel quo alio modo eum deteriore fecit.

1) *ut fugitivus*] *Ut furtum faciat aut fugiat, et competit tibi servi corrupti actio, quae datur adversus eum, qui servum sollicitavit. Haec actio datur de servo deteriore facto, quanti ea res erit, in duplum.*

L. Si existimans, liberationem a testatore debitori meo legatam, pactus sim, ne ab eo peterem, neque liberator debitor, neque habet exceptionem. Sed et si existimans, me tibi legatum debere, debitori meo mandavero, ut tibi solveret, et debitor meus tecum debitore suo pactus sit, neque mihi adversus debitorem meum, neque ipsi adversus te actio perimitur.

LI. Si ad aliquem, tanquam coheredem meum epistolam scripsero, actionem adversus possessores hereditatis non habet.

Cum debitoris negotia gererem, emi fundum, quem pignori dederat, et pactus cum eo sum, ut fructibus perceptis solutoque, quod reliquum deberetur, fundum restituerem. Heres quoque meus pacto tenetur.

Utiliter paciscor cum debitore meo de recipiendis tributis, quaecunque fundi mihi obligati nomine solvero.

Si tecum¹⁾ de inofficioso testamento²⁾ adversus me acturo pactus sim, ut certam quantitatem tibi praestarem³⁾, quamdiu vixerō⁴⁾, praestatio perpetua non est⁵⁾.

1) *Si tecum acturo*] *Innom. Lege dig. 42. et lib. 23. tit. 4. dig. 28. Si heres scriptus cum quibus-*

ο) Sic Fabr. Malim προστάξει. ρ) Fabr. μζ'. ρ) Fabr. μζ'. ς) Fabr. μῆ. ς) Fabr. ὑπονοθεύουσι. ζ) Fabr. μθ'. υ) Fabr. περί. Malim παρὰ. ν) Fabr. ν'. ω) Hic rursus incipit Cod. Coisl.

νόμος τὸ μὲλλοντι τὴν δὲ ἰσοφικίῳ κινεῖν πᾶκτον ἐποίησε, ὥστε αὐτοὺς μὴ κινῆσαι μὲν τὴν δὲ ἰσοφικίῳ, λαβεῖν δὲ πᾶν αὐτοῦ τὸν κληρονομίον, ἐφ' ὅσον περίεστι χρόνον, καθ' ἕκαστον ἔτος φανερῶν [ἐχουσι] x) ποσότητι· οὗτοι δὲ, οἳς ἤρμωσαν ἢ δὲ ἰσοφικίῳ, πρὸς οὓς καὶ τὸ πᾶκτον ἐγένετο, τελευτήσαντος τοῦ πατεῦσαντος κληρονομίον ἤλθον ἀπαγοῦντες τοὺς διαδεξαμένους αὐτὸν τὴν ἐξ ἑθῶς αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ καταβυλλομένην ποσότητα, λέγοντες, ὅτι τὸ πᾶκτον τὸ γεγονός, ἐπειδὴ δι' αὐτὴν γέγονε τὴν κληρονομίαν, ἔτι δὲ κοινὴ αὐτῶν ἔστιν ἡ κληρονομία, κἂν ἐτελεύτησεν ὁ τὸ πᾶκτον ποιήσας, περὶ τοῦτον ἔστι. ταῦτα μὲν οὖν οἱ πατεῦσαντες, διατάξεις δὲ γέγονε, τεμπορολίαν λέγουσι τὸ τοιοῦτον πᾶκτον καὶ μέχρι τῆς τοῦ πατεῦσαντος κληρονομίον στενοῦμενον τελευτῆς· μήτε γὰρ νόμιμον, μήτε δίκαιον εἶναι, τὰς τοιαύτας προσέειπαι τῶν πατεῦσαντων αἰτίσεις.

Κυρίλλ. Ὁ σκώπιος πρὸς τοὺς μέλλοντας κινεῖν δὲ ἰσοφικίῳ ποσὸν ἐπάγειν ἦσαν τὴν αὐτοῖς, ἐφ' ὅσον ἐξ, διδοῦναι. μετὰ θάνατον αὐτοῦ οὐ δύναται τοῦτο τὸ συμφωνοῦν απαιτεῖσθαι.

τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μεμνην] Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ιγ'. τί. αὐτοῦ μάθε τίως· εἰ μὲν ἔχει τις υἱὸν ὑπεξούσιον, δεῖ τοῦτον ἢ κληρονομοῦν γράφειν ἢ ἀποκληρονομοῦν ποιεῖν· εἰ δὲ ἀνημπούνηται καταλείπει τοῦτον, ἀνυπόστατος ἢ διαθήκη ἐξ αὐτῆς τῆς γραφῆς, καὶ κἂν προτελευτήσῃ ὁ προαιτερευθείς τοῦ τεστάρου, καὶ οὕτως ἀνυπόστατος ἔστιν ἡ διαθήκη, διὰ τὸν λέγοντα κἂν· τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατα εἶναι τῶν μετὰ ταῦτα ἐπιγενομένων ἰσχυρῶν [οὐ] y) λαμβάνει. εἰ δὲ τις ἔχων ἀνυπόστατος ὑπεξούσιον ἢ ἔγγονον ἢ προεγγόνον, ἐπρωταερίευσεν αὐτοὺς, οὐκ ἀναρροῦται μὲν ἡ διαθήκη· ἀλλ' εἰ μὲν ἐξωτεροὶ εἶναι οἱ γεγραμμένοι ἐνότατοι, εἰς τὸ β. γίνεται ἡ προαιτερέσις τῷ προαιτερευθέντι, εἰ δὲ ἐξωτεροὶ εἶναι, ὅσοι ἂν ᾖσιν, τὸ β. πάντες λαμβάνουσι· εἰ δὲ οὐνοὶ, ὁ προαιτερευθείς τὸ ἀναλογεῖν λαμβάνει μέρος, ὃ ἐμελλεν λαμβάνειν ἀδιαθέτου τοῦ τεστάρου τελευτήσαντος. ἀπὸ δὲ τοῦ ιγ'. τί. μήτης, ὡς εἰ μὲν πατὴρ ἢ ὁ προαιτεροῦν τὸν παῖδα ποιήσας, ἢ μητὴρ ἢ προαιτερεῖσάσα τὸν παῖδα, δίδεται ἐν ἐσχάτῃ βοήθειᾳ τῷ παιδί ἢ δὲ ἰσοφικίῳ. τοῦτο δὲ τότε δεχόμεθα, εἰ μὴδὲν παντελῶς καταλείφῃ τῷ παιδί· εἰ γὰρ ἐν κἂν νόμιμον λαφθῆ αὐτῷ, ἀρχεῖ μὲν ἢ δὲ ἰσοφικίῳ, ἀναπληροῦται δὲ αὐτὸ τὸ ἔλλειπον, εἰ καὶ πάλιν, εἰ μὴ τὸ νόμιμον ἅπαν καταλείφῃ αὐτῷ, εἰδοτὸ ἢ δὲ ἰσοφικίῳ. μάθε δὲ ἐκεῖθεν· ἢ μὲν κόντρα τὰ βύβλους χωρὶν λαμβάνει κατὰ διαθήκης τοῦ ἔχοντος ὑπεξούσιον τὸν παῖδα, ἐπίαντος δὲ αὐτὸν ἀνημπούνητον· εἰ δὲ ἐξενεθεῖταισε τοῦτον (πάντως δὲ ὀφείλει τοῦτο κατὰ τὴν νεαρίαν ποιεῖν περὶ εὐλόγων αἰτιῶν), χωρὶν τῇ δὲ ἰσοφικίῳ. κατὰ δὲ θήλειος προσώπου οὐκ ἔχει μὲν χωρὶν αὐτῇ, ἀλλ' ἢ δὲ ἰσοφικίῳ. ζῆται περὶ ταύτης τὸν πρώτον τί. τοῦ λθ'. βιβλίον, καὶ τὸ ξβ'. αὐτοῦ κεφ. αφ. οὐ μάθε ἀρίστας διαστῆσεις. καὶ κεφ. αὐτοῦ νη'. καὶ βιβ. λε. τί. η'. κεφ. λη'. καὶ ἀπὸ τούτων μάθε τὰ περὶ τούτων κατὰ τὸ ἀκριβὲς σὺν θεῷ.

* Ζῆται βιβ. μδ'. τί. ιγ'. κεφ. λ'. θεμ. . . οὗ ἢ ἀρχῆ. ἢ διατάξεις νομοθετήσαντα τὰ πρόσωπα τοῖς συγγενέσι καταλαμβάνουσι· ἄχρι καὶ τῶν ἐξῆς θεμάτων ὅλον τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου περὶ τοῦ, πότε γὰρ τα ληγατεύμενα δίδονται τισι δικηνεῖν νομίζων, καὶ πότε οὐ.

* Ἡ δὲ ἰσοφικίῳ ἐντὸς ε'. ἐνιαυτῶν κινεῖται, καὶ κληρονομίον τοῦτον ὁμοίως· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὸ περιελθὸν ἄχρι λ'. ἐτῶν. καὶ ζῆται βιβ. β'. τῶν ἰσοφικίῳ τί. ιγ'. καὶ ιη'. ἐξ οὗ γινώσκαι καὶ πῶς δεῖ γράφασθαι τὸν πατέρα κληρονομίον ἢ ἀποκληρονομίον. κλείεται δὲ ἐντὸς πενταετίας, ὡς βιβ. λθ'. τί. α'.

* Γράφει καὶ οὕτως, ὡς εἰ μὲν ἦν τις τῶν κατὰ ἀρρογογόνων ἀπόντων, ἐποίησε δὲ ἐξενεθεῖσθαι τὸν παῖδα, οὐκ ἔστιν ἰσοφικίῳ ἀνυπόστατος ἢ ἡ διαθήκη, οὐτε ἐξ ἀδιαθέτου ὁ παῖς ἠδύνατο κληρονομίον γενέσθαι (πῶς γὰρ διαθήκης ὑποκειμένης), οὐτε ἀπὸ τοῦ προαιτεροῦ τὴν κόντρα τὰ βύβλους εἶχε. προαιτεροῖς γὰρ, οὐ μὴν ἐξενεθεῖσθαι αὐτῇ παρεχεται. εἰ δὲ μητὴρ ἢ ἡ διατιθέμενη ἢ κατὰ μητέρα ἄνθρωπος, οὐδὲ ἐνθυμηθῆναι περὶ τῆς κόντρα τὰ βύβλους ἢ κατὰ γὰρ διαθήκης θήλειος προσώπου παῖδιν οὐ δίδονται κόντρα τὰ βύβλους· ἐνέχεται τοῖσιν βοήθεια· ἐπενοήθη τοῖς παῖσιν ἢ δὲ ἰσοφικίῳ.

dam de inofficioso testamento acturis pactus sit, ut a querela inofficiosi testamenti abstineret, et ab ipso herede, quamdiu viveret, quotannis certam quantitatem acciperent: hi autem, quibus de inofficioso testamento querela competierat, et quibuscum pactum initum erat, mortuo herede, qui pactus erat, a successoribus eius summam praestari ab herede ipsis solitam petierint, dicentes, pactum, quum propter ipsam hereditatem factum sit, hereditas autem adhuc communis sit, licet heres pactus decesserit, perpetuum esse: quum haec igitur ab illis, qui pacti erant, dicerentur, constitutione sancitum est, eiusmodi pactum temporale esse et morte heredis paciscentis coarctandum: nec enim iustum esse, neque aequum, talia paciscentium desideria admitti.

Cyrylli. Heres scriptus cum iis, qui de inofficioso testamento agere volebant, pactus est, ut certam summam iis, quamdiu viveret, praestaret. Mortuo eo ex hoc pacto nihil exigi potest.

2) de inofficioso testamento] Interim ex tit. 13. eius discite. Si quis filium in potestate habet, debet eum vel heredem scribere vel nominatim exheredare: si vero silentio eum praeterierit, testamentum ex ipsa institutione nullum est, et licet filius praeteritus ante testatorem decesserit, tamen invalidum manet, propter regulam, quae dicit: Quae ab initio invalida sunt, ex iis, quae postea fiunt, vim [non] accipiunt. Si vero quis filiam vel nepotem vel proneptem, quas habebat in potestate, praeterierit, testamentum quidem non infirmatur: sed si quidem heredes instituti extranei sint, iis in dimidia parte praeteritus accrescit, et quocumque sint heredes extranei, dimidia parte omnes accipiunt: si vero sui, praeteritus portionem virilem accipit, quam, si testator intestatus decessisset, habiturus esset. Ex tit. 11. autem discite, si pater vel mater filium praeterierint, ultimum auxilium filio esse inofficiosi testamenti querelam. Hoc autem tunc accipimus, quum plane nihil filio relictum sit: nam si unus tantum aureus ei relictus sit, inofficiosi quidem testamenti querela cessat, quod autem deest, suppletur, licet olim, si non tota legitima pars relicta fuerit, inofficiosi testamenti querela daretur. Inde autem discite: bonorum possessioni contra tabulas locus est contra testamentum eius, qui filium in potestate habet et silentio eum praeterit: si vero eum exheredaverit (hoc vero omnino secundum Novellam de iustis causis intelligendum est), locus est querelae inofficiosi testamenti. Adversus mulieris autem personam locus bonorum possessioni contra tabulas non est, sed querelae inofficiosi testamenti. Quae de ea tit. primum lib. 39. et cap. 62. eius, ex quo optimas distinctiones cognoscas: et cap. eius 58. et lib. 35. tit. 8. cap. 38. Ex his ea, quae huc faciunt, cum Deo accurate cognoscas.

Quaere lib. 44. tit. 18. cap. 30. them. . . cuius initium: Constitutio sancit, personas cognatas relictas: usque ad sequentia themata totius eiusdem capituli de eo, quando pro perpetuis habenda sint ea, quae quibusdam legata sunt, et quando non.

Inofficiosi querela intra quinquennium agitur etiam adversus heredes scripti heredis: postea autem in id, quod pervenit, usque ad triginta annos. Et quaere lib. 2. Institutionum tit. 13. et 18. ex quo etiam discas, quomodo patrem institui vel exheredari oporteat. Concluditur autem quinquennium, ut lib. 39. tit. 1.

Hoc etiam scribit, si quis adscendentium paterni generis filium exheredaverit, non ipso iure invalidum esse testamentum, nec filium ab intestato succedere posse (quomodo enim hoc fieri poterit testamento condito?), neque per Praetorem contra tabulas bonorum possessionem habere. Haec enim praeteritis, nec vero exheredatis conceditur. Si vero testatrix mater erat vel quis adscendentium materni generis, ne cogitari quidem de bonorum possessione contra tabulas poterat: contra testamentum enim mulieris liberis bonorum possessio contra tabulas non datur: auxilio igitur opus est: inventa est pro liberis inofficiosi querela.

x) Hoc exouisi habet Cod. Coisl. Sed prorsus supervacaneum videtur. Quare uncis includendum putavi. y) Negatio deest in Cod. Coisl., licet deesse nequeat. Quapropter inserui et uncis inclusi.

διδόναι ποσόν] * Ἀλλὰ μεθ' ὅσον τελευτήσει σβέννυται· ἐμοῦ δὲ ζῶντος καὶ σοῦ τελευτήσαντος, λαμβάνουσι ταῦτα οἱ κληρονόμοι σου.

ἐφ' ὅσον ζῶ] * Ἰνα διαβιῆται καὶ εἰς κληρονόμους. τὸ γὰρ ἐφ' ὅσον ζῆν, περιλαμβάνει τὸ συμφωνηθῆναι τῇ ζωῇ τοῦ συμφωνούντος καὶ ποιεῖ ὅπως προσωπικὸν τοῦτο οὐ συνεσκευασμένον. καὶ ζῆται κεφ. ζ'. θεμ. ζ'. καὶ τὴν ἐκεῖ παραγραφοῦν.

οὐκ ἔστι διηρηκῆς] † Μετὰ ²⁾ τὸν θάνατόν μου γὰρ οὐδὲν ἰσχύει τὸ τοιοῦτο συμφωνον. [Sch. d. I. 763.]

L. 53. D. II. 14. νβ'. Ἰδεμ. ^{a)} Καλῶς τις χορηγεῖ τῷ δικαζομένῳ δαπάνας, ἐφ' ᾧ μετὰ νομίμου τόκου λαβεῖν αὐτάς, οὐ μὴν τὸ ἥμισυ τῶν ἀπὸ τῆς δίκης ἀννομένων.

καλῶς τις χορηγεῖ] Τὸ μὲν προαγοῶν τῷ δικαζομένῳ τῆς δίκης δαπάνην, οὐκ ἀσεμον· τὸ δὲ συμφωνεῖν, ὥστε μὴ αὐτὴν τὴν χορηγηθεῖσαν δαπάνην μετὰ καὶ λεγτικῶν τόκων, ἀλλ' ἥμισυ μέρους τῶν ἐκ τῆς δίκης δίδουσαι τῷ δανείσαντι, οὐκ ἐπιτρέπεται.

Κυρίλλου. Δαπάνηματα προαγοῶν τῷ δικαζομένῳ καὶ συμφωνεῖν θεμίτου τόκου δυνάμεθα, οὐ μὴν ἐξ ἐβέντου κίτις τινα ἡμῶν δοθῆναι.

τῷ δικαζομένῳ δαπάνας] * Ὅσον, σοῦ μέλλοντος δικασθῆναι περὶ τίνος συμφωνήσῃσι δίδουσι σοι, ἢ μᾶλλον εἰπὴν, δανείσαι σοι τὰ τῆς δίκης δαπάνηματα, λαβεῖν δὲ αὐτὰ ἀπὸ σοῦ μετὰ τόκων.

ἀπὸ τῆς δίκης] Τῷ Ἄνων. Ἀνάγνωθι τὸ ζ'. τοῦ α'. τι. τοῦ ιζ'. βιβ. καὶ περὶ συνηγόρου τοῦτο, προαίμιον εἰ αἰτηθῆ, ὡς βιβ. β'. τοῦ κωδ. τι. ζ'. διατ. γ'. ε'. καὶ βιβ. ν'. τι. ιγ'. διγ. α'. ἐν ᾧ καὶ ἐπιτρέπει, μέχρις ρ'. νομισμάτων συμφωνεῖν. ἀνάγνωθι αὐτὸ κἀλλιστον ὅν καὶ τὸ θ'. διγ. τοῦ ιζ'. τι. τοῦ α'. βιβ. περὶ τοῦ συμφωνηθῆναι τοὺς κατασκευασίας καὶ ἀγορασίας τῶν δικῶν.

L. 54. D. eod. νγ'. ^{b)} Ἐὰν ἐξ ἐπερωτήσεως ἐποφειλόμενος δοῦλον συμφωνήσω πρὸ ὑπερθέσεως ^{c)}, μὴ ἀπαιτῆσαι αὐτόν, κἂν ἀποθάνῃ ὁ δοῦλος, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐναγόμενος.

ἐξ ἐπερωτήσεως] * Ζῆται βιβ. ζ'. τι. ε'. κεφ. ιβ'. καὶ βιβ. νγ'. τι. α'. περὶ τὸ τέλος τοῦ τι. καὶ βιβ. ιδ'. τι. η'. κεφ. νά'. καὶ μζ'. καὶ τι. ζ'. αὐτοῦ, κεφ. ια'. καὶ κεφ. ζς'. τοῦ παρόντος τι. ἀρ' ὃν μαθε, ὅτι κἂν παρέλθῃ ὁ ὀφισθεὶς χρόνος, καὶ πληροῖ ὁ ἐπερωτηθεὶς πρὸ τῆς ἐπερωτήσεως προκαταρξέως τὸ, εἰς ὃ ὑπερθεσῶν ἐποίησε, ἐλευθεροῦται.

Ἐὰν τις Στίχων τυχὸν ὀφειλόμενος τὸν οἰκέτην πάκτον ποιῆσῃ τῷ δεβίτωρ, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ τὸν Στίχων, οὐ δοκεῖ κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πάκτον ἐγένετο, ποιῆσαι μόραν ὁ δεβίτωρ. διὰ τοι τοῦτο, κἂν συμβῆ μετὰ ταῦτα τελευτήσῃ τὸν Στίχων, ὡς πρὸ μόρας αὐτοῦ τελευτήσῃ δοκούτος, ἐλευθεροῦται κατὰ τὸ ἴψο ἰούρε τῆς ἐνοχῆς ὁ ὅσος, εἰ καὶ πρὸ τοῦ πάκτου μόραν ἐποίησε. βλέπε, πῶς εἶπον, ὅτι ἐλευθεροῦται κατὰ τὸ ἴψο ἰούρε· ὃν τερεῖ γὰρ ἔχει τὸ ἴψον. καὶ δηλὸς ὁ λογισμὸς, δὲ ὃν ἐλευθεροῦται κατὰ τὸ ἴψο ἰούρε· ἐνθα γὰρ ὁ τε ὀφείλων καὶ ὀφειλόμενος μόραν ποιήσουσι, τῆ δευτέρῃ μᾶλλον προσέχοντες μόρα. τοῦ ἐπερωτηθέντος τοῖνον ποιήσαντος κατὰ πρώτην τῶν μόρων καὶ εἰ περιόντος τοῦ οἰκέτου, πακτεύσας μετὰ ταῦτα μὴ ἀπαιτεῖν ὁ ἐπερωτηθεὶς ἐδοξέ πως δευτέρῃν μόραν ποιεῖν, καὶ λοιπὸν τῆς πρώτης μόρας ὡς μηδὲ γεγενῆσθαι δοκούσης οὐ κινδυνεύεται τῷ ἐπερωτηθέντι ὁ οἰκέτης, κἂν ἐνυχε ἤδη μόραν πεποιηκώς. καὶ εἰκότως τελευτήσαντος αὐτοῦ μετὰ τὸ δευτερον πάκτον ἐλευθεροῦται ὁ ὅσος κατὰ τὸ ἴψο ἰούρε.

Κυρίλλου. Ἐὰν πακτεύσω, μὴ ἀπαιτεῖν σε, ὃν ἐχρεώσῃ μοι οἰκέτην, εἰς ὃν μόραν ἐποίησας, ἀπαλείφεται ἡ μόρα. κἂν τελευτήσῃ, οὐ κατέχει.

ἐποφειλόμενος] * Εἰς ὃν ὑπερθεσῶν ἐποίησας, συντακτικῶς καὶ τὸ κεφάλαιον οὕτως λέγει· ἐὰν χρεωστῶν σοι δοῦ-

3) quantitatem praestarem] Sed, postquam mortuus est, extinguitur: me autem vivente et te mortuo haec heredes tui accipiunt.

4) quamdiu vixero] Ut ad heredes quoque trans-eat. Verbis enim, quamdiu vixero, pactum vita paciscentis concluditur, et expresse in personam concipitur, non tacite. Et quaere cap. 7. them. 6. et ibi adnotationem.

5) perpetua non est] Nam post mortem meam tale pactum nihil valet.

LII. Idem. Recte quis subministrat ¹⁾ sumtus litiganti ²⁾, ut cum usuris legitimis eos recipiat, non etiam ut dimidiam partem eius, quod ex lite ³⁾ alter lucratur, consequatur.

1) recte quis subministrat] Inhonestum non est, litiganti sumtum litis subministrare: non autem licet pacisci, ut non sumtus subministrati cum usuris legitimis, sed potius dimidia pars eius, quod ex ea lite alteri cesserit, creditori praestetur.

Cyrilli. Sumtus litis litiganti subministrare et legitimas usuras stipulari nobis possumus, non etiam pacisci, ut ex eventu litis aliquid nobis praestetur.

2) sumtus litiganti] Verbi causa, cum litigare de aliqua re velles, pactus sum, ut sumtus litis tibi praestarem, vel potius, crederem, eosque a te cum usuris reciperem.

3) ex lite] Innom. Lege cap. 6. tit. I. lib. 17. De advocato quoque hoc intellige, si praemium ille petierit, ut lib. 2. Cod. tit. 6. const. 3. 5. et lib. 50. tit. 13. dig. 1. in quo usque ad centum aureos honorarium sibi stipulari permittitur. Lege hoc valde pulchrum et dig. 9. tit. 16. lib. 1. de puniendis litium subornatoribus et re-demptoribus.

LIII. Si, ne servum, qui ex stipulatione ¹⁾ mihi debebatur ²⁾, peterem, ante moram ³⁾ pactus sim, licet servus decesserit, reus non tenetur ⁴⁾.

1) ex stipulatione] Quaere lib. 7. tit. 5. cap. 12. et lib. 53. tit. 1. circa finem tituli, et lib. 19. tit. 8. cap. 51. et 47. et tit. 6. eius, cap. 11. et cap. 66. huius tit. ex quibus discas, etiamsi tempus statutum praeterierit et promissor ante litis contestationem hoc praestiterit, in quo moram commisit, eum liberari.

Si quis, cui Stichus servus forte debebatur, cum debitor pactus sit, ne Stichum peteret, non videtur eo ipso, quod pactum factum est, moram facere debitor. Ideo, licet postea Stichum mori contingat, quum ante moram decedere videatur, reus ipso iure obligatione liberatur, etiamsi ante pactum moram fecerit. Nota, me dixisse, eum ipso iure liberari: textus enim habet, non teneri. Et manifesta ratio est, ob quam ipso iure liberatur: nam si creditor et debitor moram fecerint, posteriorem moram magis spectamus. Cum igitur promissor prius moram fecerit, et superstes adhuc servus sit, stipulator postea pactus de non petendo servo, quodammodo posteriorem moram facere videtur, et servus, quasi prior mora facta non sit, periculo promissoris non est, licet hic iam moram fecerit, meritoque reus servo post secundum pactum mortuo ipso iure liberatur.

Cyrilli. Si pactus sim, ne servum a te peterem, quem mihi debebas, in quo moram fecisti, mora extinguitur: et si decesserit servus, non teneris.

2) mihi debebatur] In quo moram fecisti. Bre-viter capitulum haec ait: Si debeo tibi servum.....

^{a)} Hoc scholium Fabrotus pertinere putavit ad prooem. hui. capit. ad verba ἀγωγὴν οὐκ ἔχει κ. τ. λ. Sed hoc pertinet. ^{b)} Fabr. νά'. Cod. Coisl. νγ'. Sed in hoc male, quum lex 44. hui. tit. omitta in eo sit et tamen lex 45. sit in eo cap. 44. ^{c)} Fabr. Cod. Coisl. Deest apud Fabr. ^{d)} Fabr. νβ'. Deest signum num. in Cod. Coisl. ^{e)} Ita Fabr. Sed Cod. Coisl. μετὰ ὑπερθεσῶν. Melior autem lectio Fabr. cui et textus latinus suffragatur, nisi interpunctio mutata et commate post ὑπερθεσῶν deleta et post συμφωνήσω posito lectionem Cod. Coisl. sustinere velis, ut sensus sit: Si servum ex stipulatione mihi debitum pactus sim, me post moram non petiturum etc.

λον εἶναι μὴ ἀπαιτήσῃσιν αὐτόν, τουτέστιν, συμφωνήσω, μὴ ἀπαιτήσῃσιν μέχρις οὗ ποιήσῃς ὑπερθεῖναι, καὶ ἀποθάνῃ ὁ δούλος ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τοῦ ποιῆσαι ὑπερθεῖναι ἢ τοῦ πρὸς τοῦ ὀχληθῆναι, ἢ πρὸς τοῦ περιπροθέσμησαι, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐναγομένος· ἢ γὰρ πρώτη μόρα διὰ τῆς δευτέρας ἀνελθῆθαι.

πρὸς ὑπερθέσει] † Ἄρα πως συνάδει τὸ παρὸν νόμιμον τῷ ἰδ. κεφαλαίῳ τοῦ β. ἢ. τοῦ βιβ. ... καὶ γὰρ ὁ κατὰ βίαν ἀφαιρεθεὶς δούλος καὶ παρὰ τοῦ δικαιοδοτοῦτος ψηφισθεὶς ἀναδοθῆναι τῷ δεσπότη, εἴτερο εὖωθεν τοῦ χρόνου τοῦ δεδομένου πρὸς τὸν καταδικασθεῖσιν ἀποθάνῃ, οὐ προχωρηματίζει τὸν τὴν βίαν ποιῆσαντα εἰς τὴν ἀπαιτήσῃσιν τοῦ τιμῆματος αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὁ βιασάμενος τὸ πρὸς τὸν τῆς ἀδοῦς ἀπαλλασσεται, μὴ ἐνεχόμενος καὶ τῇ ἐκτίσει τοῦ τιμήματος τοῦ δούλου. εἰ δὲ ὁ δούλος μετὰ τὴν ὑπερθεῖναι τελευτῆσαι, ἐνέχεται ὁ βιασάμενος καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀποτίμησιν, ὡς ὑπερθεῖναι ποιῆσάμενος. [Sch. e. I. 763.]

† Ἴδὲν Stichus χρεωστούμενος πατερεύω, μὴ ἀπαιτήσῃσιν αὐτόν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνοχλήσω λαβεῖν αὐτόν, οὐ δοκεῖ μόραν, ὅ ἐστιν, ὑπερθεῖναι ποιῆν ὁ χρεωστὴς μὴ ἀποθιδύς αὐτόν· ὅθεν εἰ καὶ μετὰ ταῦτα τελευτῆσαι ὁ Stichus, οὐ κινδυνεύεται τῷ δεβίτορι ἢ τοῦ χρεωστοῦντι αὐτόν, εἰ μὴ ἄρα ἀρχαιοτέρων^{d)} τοῦ πρὸς αὐτὸν συμφωνῶν μόραν ἢ τοῦ ὑπερθεῖναι ἐποίησεν. [Sch. e. I. 763.]

* Οἷον οἰκέτην τις ἐχρεώσῃσιν μοι ἐμπροθέσμως ἐξ ἐπερωτήσεως, τῆς δὲ προθεσμίας παρελθούσης καὶ τοῦ ἐναγομένου ὑποπεισῶντος τῷ συμφωνῶν ἐκ τοῦ μὴ παραστῆναι ἐμπροθέσμως, συμφωνῆσαι μετὰ ταῦτα, μὴ ἀπαιτήσῃσιν τὸν δούλον. καὶ ἰδοὺ συμβαίνει, τὴν μὲν τοῦ ἴσου μόραν δοκεῖν μὴδὲ γίνεσθαι, ἐπειδὴ ὁ ἰσὺς ἔτερον μόραν ἐποίησε. δύο γὰρ ὑπερθεῖναι γενομένων τῇ ὑστερᾷ προσέρομεν, ὡς καὶ ὁ παλαιὸς λέγει. κἂν τελευτῆσῃ ὁ δούλος, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐναγομένος, ὡς παρ' αὐτοῦ γενομένης μόρας λυθείσης διὰ τῆς τοῦ ἰσῶτος μόρας.

οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐναγομένος] Ἄλλ' ἐλευθεροῦται ἢ φοιτῶν· ὁ γὰρ ἐνάγων μετὰ ταῦτα δοκεῖ ὑπερθεῖναι, καὶ λοιπὸν αὐτῷ κινδυνεύεται.

νδ'. ε) Συμφωνῶν ὑπὲρ ἐμοῦ ὁ δούλος, καθ' οὗ ἔχω τὴν χρῆσιν, ὠφελῆί με.

ὁ δούλος] Ὁ οἰκέτης, οὗ τὸν οὐσσυφρονικτὸν τις ἔχει, πατερεύων πρὸς τὸν τοῦ οὐσσυφρονικτουαρίου χρεωστῶτα, οὐκ ἀπαιτήσῃσιν τὸν οὐσσυφρονικτουαρίου, ὠφελῆί αὐτὸν τὸν οὐσσυφρονικτὸν ἔχοντα καὶ προσπορίζει αὐτῷ παραγραφῆν. τὸ αὐτὸ εἶπεν, κἂν ὁ οὐσσυφρονικτουαριος ἐποίησε τῷ οἰκέτῳ δεβίτορι πακτον, οὐκ ἀπαιτῶ σε, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ οἰκέτης, οὗ τὸν οὐσσυφρονικτὸν εἶχε, δευτέρου ἐποίησε πακτον, ἐπιτρέπον τῷ οὐσσυφρονικτουαρίῳ τὴν ἀπαιτήσῃσιν. καὶ οὕτω γὰρ ἔχει δεβίτορι κατὰ τὸν οὐσσυφρονικτουαρίου προσποριθεῖσαν αὐτῷ διὰ τοῦ δευτέρου τούτου συμφωνῶν.

Κυρίλλου. Ἴδὲν δεβίτωρ εἰμί, δύναται ὁ οἰκέτης, ἐφ' ᾧ τὸν οὐσσυφρονικτὸν ἔχω, πατερεύω, μὴ ἀπαιτηθῆναι με. εἰ δὲ καὶ δανειστὴς ὢν ποιῶ πακτον, μὴ ἀπαιτῶ, δύναται πατερεύω, ὡς τε ἀπαιτῶ με.

καθ' οὗ ἔχω τὴν χρῆσιν] † Σημειώσαι, ὅτι ὅσα ἀπὸ δωρεῆς ἢ ἄλλως τυχερά, προσπορίζει αὐτῷ τῷ δεσπότη· ὅσα δὲ ἀπὸ οἰκείων ἔργων ἢ πραγμάτων τοῦ ἔχοντος τὴν χρῆσιν, αὐτῷ προσπορίζει. [Sch. f. I. 763.]

† Ἴδὲν γὰρ συμφωνήσῃσιν πρὸς τὸν ἐμὸν δανειστὴν ὁ τοιοῦτος δούλος, μὴ ἀπαιτηθῆναι τὸ χρέος, ὠφελῆί με. εἰ δὲ συνεφώνησα ἐγὼ πρὸς τὸν ἐμὸν χρεωστὴν δανειστὴς ὢν, μὴ ἀπαιτηθῆναι αὐτόν, ὁ δὲ δούλος, καθ' οὗ ἔχω χρῆσιν, εὖρωσιν αὐτόν συνεφώνησεν, ἵνα ἀπαιτηθῆναι αὐτόν, ὠφελῆί με καὶ οὕτως. [Sch. f. I. 763.]

νε'. Ἰδὲν. f) Ἴδὲν δικαίως συμφωνήσω, μὴδὲν ἀπαιτήσῃσιν τὸν μισθωτόν μου, δύναται αὐτὸς ἀπαιτῶν με.

ἐὰν δικαίως συμφωνήσω] Τοῦ Ἄνων. Ἀνάγκωθι βιβ. ζ'. ἢ. α'. διγ. κζ'. ἐὰν τῷ κολωνῷ πακτον ὁ τοῦ ἀγροῦ ποιῆσῃ δεσπότης, οὐκ ἀπαιτῶ σε τὸν μισθὸν ἢ τοῦ κανόνα, κἂν μὲν αὐτὸς χάριν τοῦ μισθοῦ ἐμβάλλεται παραγραφῆ· ἐναγομένος δὲ ὑπο τοῦ κολωνῷ χάριν τῶν περὶ τὸν ἀγρὸν γενομένων διατηρημάτων, οὐ δύναται χρήσασθαι παραγραφῆ ὁμοίον

ne petas eum, id est, pactus sum, ne petas donec moram feceris, et servus interim decesserit ante, quam moram feceris, sive interpellatus fueris, sive statutum tempus praeterierit, reus non tenetur. Prior enim mora posteriore tollitur.

3) ante moram] Hoc igitur caput quodammodo congruit cum capite 14. tit. 2 lib. ... Nam et illic, qui servum per vim abripuit, quemque a iudice domino restituere iussus est, si quidem intra tempus, quod iudicatis datur, mortuus sit, aestimationem eius praestare non cogitur, sed poena improbitatis persoluta liberatur, ita ut pretii servi nomine non teneatur. Si vero servus post moram mortuus sit, qui vim admisit, ad aestimationem quoque eius praestandam tenetur, quia moram fecit.

Si, cum Stichus mihi deberetur, de eo non petendo pactus sim, et postea cum habere velim, moram facere debitor non videtur, qui eum non praestat: ideoque etsi postea Stichus mortuus sit, ad debitoris periculum non pertinet, nisi forte ante pactum moram fecerit.

Verbi causa, servum quis mihi ex stipulatione intra certum diem debebat. Quum tempus praeteriisset et reus eo, quod iusto tempore non adfuit, ex pacto tenebatur, postea de servo non petendo pactus sum. Ecce mora rei ne facta quidem esse videtur, quia actor aliam moram fecit. Nam si uterque in mora est, moram posteriorem spectamus, ut et Antiquus dicit. Etiam si servus decesserit, reus non tenetur, quum mora ab eo facta per moram actoris soluta sit.

4) reus non tenetur] Sed ipso iure liberatur: actor enim postea videtur moram facere, et periculum eius est.

LIV. Si servus ¹⁾, in quo usumfructum habeo ²⁾, L. 55. meo nomine pactus sit, mihi prodest. D. II. 45.

1) si servus] Servus, cuius usumfructum quis habet, cum creditore usufructuarii paciscens, ne ab usufructuario petat, usufructuario prodest eique exceptionem acquirit. Idem est, et si usufructuarius cum debitor suo pactus sit, ne ab eo peteret, et posthaec servus, cuius usumfructum habebat, secundum pactum inierit, quo usufructuario exactio debiti permittitur. Nam ita quoque usufructuarii replicatione utitur per secundum hoc pactum ei acquisita.

Cyrylli. Si debitor sim, servus, cuius usumfructum habeo, pacisci potest, ne a me petatur. Sed et si, cum creditor essem, pactus sim, ne peterem, pacisci potest, ut petere mihi liceat.

2) in quo usumfructum habeo] Nota, quod servus ex donatione aut quo alio adventitio lucro acquirit, id domino proprietatis acquiri: quod autem ex operis suis, aut ex re fructuarii, id ei acquiri.

Nam si servus eiusmodi cum creditore meo pactus sit, ne a me petatur, mihi prodest. Si vero ego creditor cum debitor meo pactus sim, ne ab eo petam, servus autem, in quo usumfructum habeo, pactus sit, ut petat, hoc quoque casu mihi prodest.

LV. Idem. Si ex iusta causa pactus sim ¹⁾, ne a colono meo petam, ipse tamen colonus a me petit ²⁾. L. 56. D. eod.

1) si ex iusta causa pactus sim] Innom. Lege lib. 7. tit. 1. dig. 26. Si fundi dominus pactum cum colono de non petenda ab eo mercede vel canone inierit, ipse quidem mercedis causa agens exceptione submovetur: si vero a colono sumtum in fundum erogatorum nomine conveniatur, exceptione uti non potest.

d) Malim ἀρχαιοτέρων. Fabr. ἀρχαιοτέρου. e) Fabr. νγ'. Cod. Coisl. νδ'. f) Sic Cod. Coisl. Fabr. nil nisi νδ'. Deest apud eum ἴδεν.

ἔχεις ἐν τῷ ἐξῆς βιβ. τιτ. δὲ νεγότης γέστις διγ. θ'. ἰούστα καύσα. τί γάρ, ὅτι ἀνούβριος γενόμενος τὸ πάκτον ἐποίησας τῷ κολωνῷ; δυνατὸν δὲ τὸ ἰούστα καύσα εἰπεῖν, καὶ ἐνθα μὴ κατα δόλον τὸ πάκτον ἐγένετο.

Κυρίλλ. Ἐὰν πακτεύσω, μὴ ἀπαιτεῖν τὸν κολωνόν μου, αὐτὸς δύναται με ἀπαιτεῖν.

Τοῦ Ἄνων. Ὁμοίως βιβ. ζ'. τιτ. α'. διγ. λδ'. θεμ. β'.

δύναται αὐτὸς ἀπαιτεῖν με] * Εἰ μὴ ὁρθῶς συνεφώνησε καὶ αὐτός, μὴ ἀπαιτεῖν σε, ὡς βιβ. ιζ'. τιτ. α'. κεφ. θ'. καὶ βιβ. κζ'. τιτ. ζ'. κεφ. κγ'. καὶ τὸν Κύριλλον. Θεμάτισον δὲ τὴν ἀφώσασιν ἐκεῖ γενομένην ἀκεραίων μερόντων τῶν πραγμάτων.

† Ἐὰν τῷ μισθωσαμένῳ τὸν ἐμὸν ἀγρὸν κατὰ σύμφωνον παραχωρήσω, ὡς ἐμοὶ χρεωστῆ, οὐ παρὰ τοῦτο κολύεται αὐτὸς ὁ κολωνός ἀπαιτεῖν με, εἴτι ἂν αὐτῷ ἀντιχρεωστῶ. [Sch. g. I. 764.]

† Μισθωτὸν λέγει τὸν μισθωσαμένον τὸν ἀγρὸν μου, ὃ εἰ συγχωρήσω, ἂ μοι χρεωστῆ, οὐ παρὰ τοῦτο αποκλείω αὐτὸν τοῦ ζητῆσαι, ἂ τούτῳ χρεωστῶ. [Sch. g. I. 764.]

L. 57. pr. νζ'. 8) Φλωρεντίνος. Ὁ τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβάνων τόκους ^{h)}, σιωπηρῶς συμφωνεῖ, μὴ ἀπαιτῆσαι τὸ κεφάλαιον ἐν τοσοῦτῳ.

ὁ μέλλοντος χρόνου λαμβάνων τόκους] Ὁ δανειστής μέλλοντος χρόνου τόκους λαβὼν δοκεῖ σιωπηρῶς πρὸς τὸν δεβίτορα συμφωνεῖν, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ σε κεφάλαιον ἕως ἐξέινου τοῦ χρόνου, οὐ ἐκομισάμην τοὺς τόκους. σημειῶσαι αὐτό.

Ὁ μέλλοντος χρόνου τόκους λαβὼν δοκεῖ πακτεύειν, ἕως τότε μὴ ἀπαιτεῖν τὸ κεφάλαιον. ὁμοίως βιβ. μδ'. διγ. β'.

L. 57. §. I. D. eod. Τῷ ⁱ⁾ αὐτὸ σύμφωνον δύναται εἶναι ἀπὸ μὲν τοῦ ἐνός μέρους, προσωπικόν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου, γενικόν.

ἔαν γὰρ εἴπω, ἐγὼ οὐκ ἀπαιτήσω, οἱ κληρονόμοι μου καὶ σὲ καὶ τοὺς κληρονόμους σου ἀπαιτοῦσιν. εἰ δὲ εἴπω, σὲ οὐκ ἀπαιτῶ, καὶ γὰρ καὶ οἱ κληρονόμοι μου ^{k)} τοὺς κληρονόμους σου ἀπαιτοῦμεν.

τὸ αὐτὸ σύμφωνον] Ἐσθ' ὅτε τὸ πάκτον ἐκ προσώπου τοῦ ἄκτορος ἢ προσώπῳ ἐστίν, ἐκ προσώπου δὲ τοῦ θένον ἢ ἑμ. ὅσον ἐπαιτεῖσέ τις, οὕτως εἴπω· ἐγὼ τὸ χρέος οὐκ ἀπαιτῶ. ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸς μὲν περιῶν ὁ κρεδίτωρ οὔτε τὸν δεβίτορα, οὔτε τοὺς κληρονόμους τοῦ δεβίτορος ἐνδυνάμως δύναται μεθοδεύειν· ὁ δὲ κληρονόμος αὐτοῦ καὶ τὸν δεβίτορα καὶ τοὺς τούτου κληρονόμους καλῶς ἀπαιτεῖ. καὶ τὸ ἐναντίον ἐσθ' ὅτε τὸ πάκτον ἐκ προσώπου μὲν τοῦ ἄκτορος ἢ ἑμ ἐστίν, ἐκ προσώπου δὲ τοῦ θένον ἢ προσώπῳ. ὅσον οὐκ ἀπαιτῶ σε τὸ χρέος. ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν θένος περιῶν οὐκ ἀπαιτεῖται, οὔτε ὑπὸ τοῦ κρεδίτορος, οὔτε ὑπὸ τῶν τοῦ κρεδίτορος κληρονόμων· οἱ δὲ τοῦ δεβίτορος κληρονόμοι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κρεδίτορος εἶσι περιῶντος, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων ἐνδυνάμως ἐνάγονται. δεῖ μὲντοι τὴν διαίρεσιν τῶν πακτευόντων σκοπεῖν, ὡς ἐγγὺς ἐν τῷ ζ'. διγ. τοῦ παρόντος τίτλου.

Κυρίλλ. Ἐὰν εἴπω, ἐγὼ οὐκ ἀπαιτῶ τὸ χρέος, ὁ κληρονόμος μου καὶ σὲ καὶ τοὺς κληρονόμους σου ἀπαιτεῖ. εἰ δὲ εἴπω, παρὰ σοῦ οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ χρέος, τὸν κληρονόμον σου καὶ γὰρ καὶ ὁ κληρονόμος μου ἀπαιτοῦμεν.

ἀπὸ ἐνός μέρους προσωπικόν] * Ὅσον ἐὰν εἴπω, ἐγὼ οὐκ ἀπαιτήσω, προσωπικόν ἐστὶ ἐμοῦ πρὸ γὰρ τῆς τύχης ἐκβασίαν σημαίνει τοῦτο. ἢ γὰρ τι λέγω συνεφώνησα, ἐγὼ οὐκ ἀπαιτῶ. διῆλον δὲ, ὅτι οἱ κληρονόμοι μου ἔχουσιν ἀπαιτῆσαι, καὶ ἐὰν συμβῇ ζῆν, σὲ δὲ τελευτήσω, ὡς ἀπῶς καὶ τοὺς κληρονόμους σου, ἰδοὺ συνέβη γενέσθαι τὸ σύμφωνον, ἐμοὶ μὲν προσωπικόν, σοὶ δὲ γενικόν· οὐ γὰρ ἀπλητήρης οὔτε σὺ, οὔτε οἱ κληρονόμοι σου. ὡσαύτως καὶ τὸ ἐναντίον ἐὰν εἴπω, σὲ οὐκ ἀπαιτῶ, καὶ συμβῇ, σὲ μὲν ζῆν, ἐμὲ δὲ καὶ τοὺς κληρονόμους μου τελευτήσω, ἰδοὺ πάλιν σοὶ μὲν προσωπικόν, ἐμοὶ δὲ γενικόν. οὐ γὰρ ἀπλητῆσα οὔτε ἐγὼ, οὔτε οἱ κληρονόμοι μου.

ἐὰν γὰρ εἴπω] † Προσωπικόν πρὸς ἐμὲ τὸν δανειστῆν, καὶ ἕως οὐ ζῶ, ἐγὼ οὐκ ἀπαιτήσω οὔτε σὲ, οὔτε τοὺς κληρονόμους σου. [Sch. h. I. 764.]

g) Fabr. νέ'. Cod. Coisl. κζ'. Nomen Icti apud Fabr. deest. Legitur in Syn. p. 141. et 74. h) Fabr. et Syn. p. 141. et 74. τόκον. i) Hoc legitur in Syn. p. 74. k) μου in Syn. I. I. deest.

Simile est, quod dicitur libro sequenti tit. de negotiis gestis dig. 9. Iusta causa. Quid enim si cum pluviae inopia esset, pactum cum colono inierit? Iusta causa autem dici potest, et si pactum dolo malo factum non sit.

Cyrilli. Si pactus sim, ne a colono meo petam, ipse colonus a me petere potest.

Innom. Similiter lib. 7. tit. 1. dig. 34. them. 2.

2) ipse colonus a me peti] Nisi et hic nominatim pactus sit, ne a te petat, ut lib. 17. tit. 1. cap. 9. et lib. 26. tit. 6. cap. 23. et Cyrillus. Finge autem illic, acceptilationem re integra factam.

Si conductori fundi mei pacto remisero, quae mihi debet, non ideo prohibetur colonus petere a me, si quid ipsi vicissim debeam.

Colonum dicit praedii mei conductorem, cui si remisero, quae mihi debet, non ideo excludo eum a petitione eius, quod ipsi debeo.

LVI. Florentinus. Qui futuri temporis usuras accipit ¹⁾, tacite paciscitur, ne intra id tempus sortem petat.

1) qui futuri temporis usuras accipit] Creditor usuris futuri temporis acceptis tacite cum debitore pacisci videtur, ne sortem intra illud tempus petat, cuius usuras accipit. Nota illud.

Qui futuri temporis usuras accipit, pacisci videtur, ne intra illud tempus sortem petat. Similiter lib. 44. dig. 2.

Idem pactum ²⁾ ex una quidem parte personale ³⁾ esse potest, ex altera vero in rem: nam si convenerit ⁴⁾, ne ego petam ⁵⁾, heredes mei et a te et ab heredibus tuis petent: sin autem convenerit, ne a te petam ⁶⁾, ego et heredes mei ab heredibus tuis petemus.

2) idem pactum] Interdum pactum ex persona actoris in personam est, ex rei persona in rem. Ut puta pactus quis est, ne debitum petat. Hoc casu creditor ipse quidem, quamdiu vivit, neque adversus debitorem, neque adversus debitoris heredes cum effectu agere potest: heres autem eius et a debitore et ab heredibus eius recte petit. Et per contrarium interdum pactum ex parte actoris in rem est, ex parte rei in personam: ut puta si convenerit, ne a te debitum petam. Nam hoc casu a reo quidem, quamdiu vivit, neque creditor, neque creditoris heredes petent: heredes autem debitoris tam a creditore adhuc superstite, quam ab heredibus eius cum effectu conveniuntur. Spectanda tamen est paciscentium sententia, ut dig. 7. huius tituli didicisti.

Cyrilli. Si pactus sim, ne debitum petam, heres meus et a te et ab heredibus tuis petit. Si vero convenerit, ne a te debitum petatur, ab herede tuo et ego et heres meus petemus.

3) ex una parte personale] Ut puta si pactus sim, ne ego petam, hoc personale est..... Certum autem est, heredes meos petere posse: et si contigerit vivere, te autem mori, et heredes tuos: ecce pactum est, ex mea parte in personam, ex tua in rem. Neque enim a te, neque ab heredibus tuis petitum est. Et per contrarium, si convenerit, ne a te petam, et te quidem vivere, me et heredes meos mori contingat, ecce pactum ex tua parte personale, ex mea in rem est. Neque enim ego nec heredes mei petierunt.

4) nam si convenerit] Glossa interlinearis. In personam est, quod ad me creditorem attinet, et quamdiu vixerem, neque a te, neque ab heredibus tuis petam.

ἐγὼ οὐκ ἀπαιτῶ] Ἐπαύθη γὰρ ἐκ προσώπου τοῦ ἐναγοῦτος προσωπικόν ἐστίν, ἐκ δὲ τοῦ ἕου ἢ ἕμ. περιῶν γὰρ ὁ δανειστής οὔτε τὸν χρεώστην, οὔτε τοὺς κληρονόμους ἐκείνου ἀπαιτεῖ.

σὲ οὐκ ἀπαιτῶ] † Πρὸς σὲ τὸν χρεώστην προσωπικόν· πρὸς ἔμὲ τὸν δανειστήν γενικόν. [Sch. l. 1, 764.]

νς. 1) Νεράτιος. Ἐπὶ τῆς πράσεως καὶ τῆς μισθώσεως ἀκεραίων πάντων ὄντων, δυνατὸν ἐκ συμφώνου ἀναχωρεῖν. εἰ δὲ καὶ τὸ πρῶτον πράγμα παραδέδωκά σοι, καλῶς συμφωνῶ, ἀνατιδομένου μοι αὐτοῦ μὴ ἀπαιτῆσαί σε τὸ τίμημα. ἀπὸ δὲ τοῦ συμφώνου ἀγωγὴν οὐκ ἔχω ἐπὶ τῷ εἰσπρῶξαι σε τὸ πρῶμα.

ἐπὶ τῆς πράσεως] Ἐπὶ τῆς ἐξ ἔμπτου καὶ ἐξ βένδιτο, καὶ τῆς λοκατι καὶ πονδούκτι, καὶ τῶν λοιπῶν βόνα φίδει ἀγωγῶν καὶ ἐνοχῶν ἢτοι συναλλαγμάτων συνομολόγηται, ἧ ἐνδουμ σεκοῦτα γίνεσθαι ὑπαναχώρησιν. τοῦτο γὰρ ἔγνω ἐν τῷ ζ'. διγ. τοῦ παρόντος τι. τῷ δὲ Ἀρίστονι τὸ πλέον δοκεῖ λέγει γὰρ, ὅταν τῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας, εἰ καὶ πάντα μετὰ τὸ γενέσθαι τὸ συμφωνῶν ὁ πρῶτος ἐποίησεν, οὐα καὶ ἔζηρην αὐτὸν ποιῆσαι, τυχόν τραδιτεῦσαι τὸ πρῶμα καὶ ἐπερωτηθῆναι τὴν περὶ ἐκτικῆσεως δούπλαν ποιῆρ, μὴ δὲ τὸ τίμημα καταβλήθῃ, συμφωνῶν γένηται, ὥστε τὸ μὲν πρῶμα καὶ ὅσα χάριν τοῦ πράγματος ἔλαβεν ὁ ἀγοραστής, ἀναδοῦναι αὐτὸν τῷ πρῶτῳ, τὸ δὲ τίμημα μετὰ αὐτὸν ἀπαιτηθῆναι, οὕτως ἐστίν, ὥστε μῆτε γεγονός τὴν ἀρχὴν συναλλαγμ, καὶ ταῦτα ὁ ἀγοραστής τῷ πρῶτῳ τὸ τίμημα, τοῦ πρῶτου δηλονότι λαμβανόντος αὐτῆς, ὅσα καὶ παρέχεε τῷ ἀγοραστῇ. ἐπειδὴ φησὶν ἡ ἐρημνεία τῆς ἀγαθῆς πίστewe, πρὸς ἣν καὶ ἀναφέρεται τὸ τῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας συναλλαγμ, καὶ τὸ τοιοῦτον δέχεται συμφωνῶν, καὶ ἐστὶν ἀδιαφορῶν, εἴτε μὴδέπω πράγματος τραδιτεῦθέντος τῷ ἀγοραστῇ γεγονός ὑπαναχώρησις τοῦ συναλλαγμτος, εἴτε τραδιτεῦθέντος μὲν, μῆτι δὲ καταβληθέντος τὸ τίμηματος ἐγένετο συμφωνῶν, ὥστε ἀνατιδομένου τοῦ πράγματος τῷ πεπρακῶτι, μὴ κινήσαι αὐτὸν περὶ τοῦ τίμηματος. βλέπει δὲ, πῶς ἀκριβῶς ὁ νομικὸς ἐθεμάτισεν τοῦ πράγματος τραδιτεῦθέντος καὶ μῆτι τοῦ τίμηματος καταβληθέντος τὸ συμφωνῶν γεγονός. εἰ γὰρ τοῦ πράγματος τραδιτεῦθέντος τὸ τίμημα [κατεβλήθη] m) ἢ σατῆσφρακτον ἐγένετο, δεσπότης ἐγένετο τοῦ πράγματος ὁ ἀγοραστής, ὡς ἔγνω ἐν τῷ α'. τι. τῆς β'. τῶν ἰστυτουσιων, καὶ οὐκέτι ἡ ἑ ἐνδουμ σεκοῦτα ὑπαναχώρησις προέβαινε ἐνεργῶς. ἐπὶ προκουράτωρος ἔγνω ἐν τῷ ις'. διγ. τοῦ παρόντος τίλου. ἐκεῖ γὰρ, εἰπεὶ ἐθεμάτισε προκουράτωρα τόπον πεπρακῶτα καὶ τραδιτεῦσαντα τὸ πρῶτον, εἴτα πρὸ τῆς τοῦ τίμηματος καταβολῆς οὐκ αὐτὸν τὸν πωλησαντα προκουράτωρα τὸ πῶτον πεποιηκῶτα, ἀλλὰ τὸν πρῶτότυπον, εἰκότως εἶπεν, ἀντιτιθεσθαι δόλον παραγραφῆν, οὐ μὴν καταλῦσθαι τὸ συναλλαγμ. καὶ δι' ἑτέρον δὲ μάλιστα λογισμοῦ ἐν τῷ ις'. διγ. διὰ δόλον παραγραφῆς εἴπε ἐβάλλεσθαι τὸν προκουράτωρα, καὶ οὐ κατὰ τὸ ἦτο ἰούρε λῦεσθαι τὸ συναλλαγμ. θεθεματῆσται γὰρ ὁ προκουράτωρ ἐκείσε πρὸ τῆς τοῦ πράγματος ἀναδόσεως περιωμμένος κινεῖ, κατὰ τὸν ἡγορακότος. ἐνταῦθα δὲ φησὶν, ὅτε τότε ὡς ἑ ἐνδουμ σεκοῦτα γενομένης ὑπαναχωρήσεως καταλύεται κατὰ τὸ ἦτο ἰούρε τὸ συναλλαγμ, ὅταν ὁ ἀγοραστής ἀνατῶ τῷ πεπρακῶτι τὸ πρῶμα καὶ ὅσα μετὰ τοῦ πράγματος ἐκομῆσαστο, ὥστε καὶ ἐνταῦθα μῆτι τοῦ πράγματος ἀναδοθέντος, εἴαν μὴ τὸ πρῶμα θελήσῃ λαβεῖν ὁ πρῶτης, ἀλλὰ κινήσῃ περὶ τοῦ τίμηματος (δύναται γὰρ κατὰ ἀκριβείαν μῆτι τοῦ πράγματος ἀναδοθέντος αὐτῷ), ἐκβληθῆσεται δόλον παραγραφῆ. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχεται τὸν τρόπον. ἐκεῖνο μῆτι οὐ δύναται γίνεσθαι κατὰ τὸ συμφωνῶν τὸ ἀνηκὸν ὡς ἀνάσσειν τοῦ γενομένου συναλλαγμτος, τοντέστιν, ἢκα γένηται συμφωνῶν, ὥστε ἀναδοθῆναι τὸ πρῶμα τὸ ἦδη τραδιτεῦθέν, οὐ δύναται ὁ πρῶτης ἐκ τοῦ τοιοῦτου συμφώνου κινεῖν τινα ἀγωγὴν εἰς ἀπαιτήσιν τοῦ πράγματος, οὔτε ἀναγκάζειν τὸν ἀγοραστήν, ἀνατιδοῦναι τὸ πρῶμα. εἰ γὰρ τοῦτο εἴπομεν, εἰρωσκομεθα λέγοντες, ὅτι διὰ τοῦ τοιοῦτου συμφώνου κατ' αὐτὸν πεπραχθῆναι νομίζεται καὶ καταλῦεσθαι τὸ συναλλαγμ καὶ καινοτέρων τίπεσθαι ἀγωγὴν, ὅπερ ἀδύνατον.

Κυρίλλ. Ἐπὶ τῶν βόνα φίδει ἀγωγῶν δύναται ἑ ἐνδουμ σεκοῦτα γίνεσθαι ὑπαναχώρησις. εἰ δὲ καὶ ἐφθασα τραδιτεῦσαι τὸ πρῶμα καὶ τὰ σὺν αὐτῷ, οὕτω δὲ τὸ τίμημα ἔλαβον, καὶ πακτεῦσω, ἂ δέδωκα, ἀναλαβεῖν καὶ μὴ ἀπαιτῆσαι τὸ τίμημα,

5) ne ego petam] Hoc enim casu ex parte actoris in personam est, ex parte rei in rem. Creditor enim, quandiu vivit, neque a debitore, neque ab heredibus eius petet.

6) ne a te petam] Glossa interlinearis. Quod ad te debitorem, in personam est: quod ad me creditorem, in rem.

LVII. Neratius. A venditione 1) et locatione integris omnibus pacto recedi potest 2). Sed et si rem venditam tibi tradidero, recte paciscor, ut ea mihi reddita pretium a te non petam. Ex pacto autem actio mihi non est, ut rem a te petam.

L. 58. D. II. 14.

1) a venditione] In emtione et venditione, locatione et conductione et in reliquis bonae fidei iudiciis et obligationibus sive contractibus certum, re nondum secuta ab iis recedi posse. Hoc enim dig. 7. huius tituli didicisti. Aristoni hoc amplius videtur. Ait enim, si in emtione et venditione, licet omnia post contractum perfectum venditor fecerit, quae praestare eum oportebat, verbi causa rem tradiderit et duplam evictionis nomine promiserit, modo pretium nondum solutum sit, pactum ininitum sit, ut rem et quae rei causa emtor acceperit, ille venditori redderet, pretium autem non amplius ab eo exigeretur, perinde est, ac si contractus ab initio initus non sit, et emtor a pretio venditori praestando liberatur, venditore scilicet recipiente ea, quae emtori praestitit. Hoc enim vult interpretatio bonae fidei, ad quam et contractus emtionis et venditionis refertur, et tale pactum recipit, et nihil interest, sive re nondum emtori tradita a contractu recessum sit, sive tradita re, nondum autem pretio soluto pactum ininitum sit, ut venditor re sibi reddita de pretio non agat. Nota autem, quam accurate Iureconsultus finxerit, pactum re tradita et pretio nondum soluto esse factum. Nam si re tradita pretium [solutum] aut satisfactum esset, emtor rei dominium consecutus esset, ut tit. 1. lib. 2. Institutionum cognovisti, nec amplius re nondum secuta cum effectu recedi a contractu potuisset. In procuratore hoc didicisti dig. 16. huius tituli. Illic enim, quia finxit, procuratorem locum vendidisse et rem venditam tradidisse, postea autem ante pretii solutionem non ipsum procuratorem, qui venderat, sed dominium pactum iniisse, merito dixit, doli exceptionem opponi, non autem contractum dissolvi. Sic quoque alia ratiocinatione in dig. 16. per doli exceptionem submoveri procuratorem, et non ipso iure contractum dissolvi. Fingitur enim illic, procuratorem ante, quam res reddita sit, adversus emtorem agere conari. Hoc loco autem dicitur, tunc recessu re nondum secuta facto contractum ipso iure dissolvi, quum emtor rem et quae cum re acceperit, venditori reddiderit: itaque hic quoque re nondum reddita, si rem venditor accipere noluierit, sed de pretio egerit (re enim nondum reddita stricto iure agere potest), doli exceptione submovebitur. Et haec quidem sic se habent. Illud tamen fieri nequit secundum pactum, quod ad dissolvendum contractum spectat, hoc est, si convenerit, ut res iam tradita reddatur, venditor ex eiusmodi pacto neque rem petere, neque emtorem, ut eam reddat, cogere potest. Nam si hoc acciperemus, dicemus, eiusmodi pacto eodem tempore effici, ut contractus solvatur, et nova oriatur actio: quod fieri non potest.

Cyrrilli. In bonae fidei actionibus re nondum secuta recedi potest. Sed etsi iam tradita sit res et quae ad eam pertinent, nondum autem pretium acceperim et convenerit, ut reciperem ea, quae dedi, et pretium non

1) Fabr. νς. Νεράτιος apud eum deest. m) κατεβλήθη, quod uncis inclusum est, alienum a textu a me insertum est.

ἀγωγήν μὲν οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ, ἵνα ἀναδῶς· εἰ δὲ ἀναδῶς, λυταί τὸ συναλλάγμα.

δυνατὸν ἐκ συμφύων ἀναχωρεῖν] * Τὸ ἐν τῷ τέλει τοῦ ε. θεματοῦ τοῦ ζ. κεφ. τουτου τοῦ τι. εἰρημένον, ἅπ' ὑπαναχωρήσις ἐστὶ τελείως καὶ μερικῶς, ἀφορμὴ λαβεῖν ἐκ τούτου τοῦ κεφάλαιου, εἰ θέλεις. οὕτως ἐξηρηρεσοῦ, οἱ μὲν τελείως καὶ πάντων ἐν ἀκεραιότητι καὶ τελείᾳ καταστάσει μενόντων ἔξεστιν ὑπαναχωρεῖν· τὸ δὲ μερικῶς, ὅτε καὶ περὶ μέρος ἐνηλλαχθῆ ἀκεραιότητος τοῦ συναλλάγματος καὶ ἐδόθη μὲν τὸ πρῶγμα, τὸ δὲ τίμημα οὐπώ. ἔξεστι πάλιν καὶ οὕτως ὑπαναχωρεῖν. ὅτε καὶ πάντα γέγονε τὰ ὀφειλόντα γενέσθαι καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνός ἐδόθη τὸ πρῶγμα, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου τὸ τίμημα, ἔκτοτε οὐ δυνατὸν, ὑπαναχωρήσιν γενέσθαι, ὡς βιβ. ιθ. τι. α. κεφ. ζ. θεμ. τελευτ.

I. 59. νη'. u) Παῦλος. Ὅσοι προσπορίζουσιν ἡμῖν δι' ἐπερωτήσεως, καὶ διὰ ο) συμφύων ἡμῶς ὀφελούσιν.

ὅσοι προσπορίζουσιν ἡμῖν] Οἱ ὑπεξούσιοι ἡμῶν. εἰ γὰρ ἐπερωτῆσαι τις, ὅς οὐκ ἐστὶν ὑπεξούσιος, οὐκ ἔρωται, εἰ μὴ ἄρα διαφέρει αὐτῷ· τότε γὰρ αὐτὸς κινεῖ. τί δὲ ἐστὶν τὸ αὐτὸς ὁ ἐπερωτῆσις καὶ οὐχ ὁ ἐξωτικὸς, ὡς φησὶν ὁ Θεόδωρος. πλὴν εἰ ἐπερωτῆσει καὶ ἐκείνος, ὑπὲρ οὗ γέγονεν ἡ ἐπερωτήσις, ἔρωται καὶ δύναται ἀπαιτεῖν, ὡς τὸ τελευτ. κεφ. αὐτοῦ. ἦρον ἐπερωτῆσει ὑπὲρ ἄλλου, κἂν οὐκ ἡ αὐτὸς ὑπεξούσιος, εἰ μὲν οὐκ ἔγκειται ποιῆ, ἔχει δὲ διαφέρον, οἷον, ὅτε ἐπερωτῆ δοθῆται τῷ φρονιστῇ αὐτοῦ καὶ τῷ δανειστῇ, ἔχει ἀγωγήν εἰς τὸ διαφέρον. εἰ δὲ οὐκ ἔχει διαφέρον, τεθῆ δὲ προστιμον, καὶ οὕτως καλῶς ἐπερωτῆ. ἔχει γὰρ ἀπαιτήσιν τῆς ποιῆς, παραβιανόντος τοῦ ἐπερωτωμένου, ὡς βιβ. μγ'. τι. α. κεφ. ιζ'. θεμ. γ'. εἰ δὲ ἐπερωτῆσαι τις τῷ, οὐ ἐστὶν ὑπεξούσιος, προσπορίζει αὐτῷ ἀγωγήν καὶ ὀφελεί αὐτὸν εἰς τὸ ἔχειν ἀγωγήν, ὡς τὸ παρὸν ἐμφαίνει κεφάλαιον.

Κανονικῶς ὅσοι δι' ἐπερωτήσεως ἡμῖν προσπορίζουσι, οὗτοι καὶ πακύνοντες δύναται βελτίονα ἡμῶν τὴν αἴρεσιν διὰ τοῦ πακτου ποιεῖν, τὸ ὀφελὸν ἡμῶς πακτον ἡμῖν προσπορίζοντες.

Κυρίλλ. Δι' ὃν προσπορίζεται ἡμῖν ἐπερωτήσις, διὰ τούτων καὶ ἡ ἐκ πακτου ὀφέλεια.

I. 60. νθ'. p) Παπινιανός. Ἐὰν οἱ δανεισταὶ μέρος ἐκ τῶν τοῦ χρεώστου q) πραγμάτων ἐτοιμῶς ἔχωσι λαβεῖν, προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς εὐποροὶ ὄντες.

ἐὰν οἱ δανεισταὶ] Ἐὰν μηδενὸς ἀνεχομένου τὴν κληρονομίαν ἀδιεῦσαι διὰ τὸ νομίζεσθαι αὐτὴν ἀπορον ἐτοιμῶς ἔχωσι οἱ νεροδιόφιοι κωδικοί, τῷ τυχόντι ταύτην τὴν κληρονομίαν ἐπιτρέψαι, πρὸς τὸ αὐτὸν μέρος μόνον τῶν χρεῶν ἐκάστη τῶν νεροδιόφιων καταβλεῖν δανειστών, τὸ ἡμῖν τυχόν, τιμωτέροι πάντων εἰσὶν εἰς τὸ λαβεῖν τὴν κληρονομίαν τοῦ τελευτήσαντος συγγενεῖς. μέμνησο δὲ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ γ. βιβ. τῶν ἰσπιτουῶν τι. ια. καὶ ἀνάγνωθι τὴν πρώτην τῶν μετὰ κώδικα διατάξεων.

Κυρίλλου. Ἐὰν οἱ δανεισταὶ βούλωνται ἐξωτικῶς δοῦναι τὴν τοῦ δεβίτου κληρονομίαν καὶ λαβεῖν μέρος τοῦ χρεώστου, προτιμῶνται, οἱ ἐξ ἀδιαθέτου ἀξιοπίστοι εἰσιν.

Τοῦ Ἄνων. Ἐν τῇ πράσει τῶν τοῦ χρεώστου τινὲς προτιμῶνται. ἀνάγνωθι βιβ. μβ'. τι. ε'. διγ'. ις'.

† Ἐὰν τελευτήσαντος τινος ἐπὶ ἀπόρῳ περιουσίᾳ οἱ δανεισταὶ ἐτοιμοὶ ὦσιν, μέρος τῶν χρεῶν λαβεῖν ἀπὸ τοῦ πατὸς χρεώστου, καὶ αὐτὸν δὲ καιρὸν καὶ ἐξωτικὸν καὶ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος βούλωνται τούτῳ τὸ μέρος τῶν χρεῶν τοῖς δανεισταῖς δοῦναι, καὶ λαβεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος, προτιμώτεροι εἰσιν οἱ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος ὑπὲρ τοῖς ἐξωτικῶν, ἐὰν ὦσιν ἀξιοπίστοι πρὸς τὴν δόσιν ἢ τοῖ ἀπόδοσιν. [Sch. k. I. 764.]

προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς] Ζῆτει βιβ. γ'. τῶν ἰσπιτουῶν τι. ια. καὶ μή σοι ἐναντιωθῆ τὸ ις'. κεφ. τοῦ ζ'.

n) Fabr. νζ'. Cod. Coisl. νη'. Παῦλος. o) Fabr. καί. Deest καὶ in Cod. Coisl. διὰ apud Fabr. deest: habet hoc Cod. Coisl. p) Fabr. νη'. Nomen Icti apud eum deest. Habet Cod. Coisl. Cap. 59. in Syn. p. 141. legitur et p. 115. q) τοῦ χρεώστου Cod. Coisl. addit. Deest apud Fabr. et in Syn. utroque loco laudato.

peterem, actionem quidem adversus te non habeo, ut rem reddas: si vero reddideris, contractus solvitur.

2) pacto recedi potest] Quod in fine them. 5. cap. 7. huius tituli dicitur, recedi vel in totum vel pro parte, ex hoc capitulo, si volueris, depromere potes. Sic illud interpretare, ut in totum recedere liceat, omnibus integris et in suo statu manentibus: pro parte autem, quum pro parte integritas contractus mutata, et res quidem tradita, nondum autem pretium solutum sit. Sic quoque recedere licet. Sin omnia praestita sunt, quae praestari debent, et ab uno res, ab altero pretium datum est, tunc recedi amplius a contractu non potest, ut lib. 19. tit. 1. cap. 6. them. ult.

LVIII. Paulus. Qui nobis acquirunt 1) per stipulationem, iidem pacto nobis prosunt.

1) qui nobis acquirunt] Id est, ii, qui in potestate nostra sunt. Nam si quis stipulatus sit, qui in potestate non est, hoc non valet, nisi ipsius stipulatoris intersit. Quid autem illud, ipse stipulator et non extraneus, ut dicit Theodorus? Sed si ille quoque stipulatus sit, cuius nomine stipulatio facta est, valet stipulatio et ipse petere potest, ut cap. ult. Si pro alio stipulatus sit, licet ipse in potestate eius non sit, si quidem poena stipulationis comprehensa non est, eius autem interest, verbi causa, si stipuletur, procuratori suo et creditori dari, actionem in id, quod interest, habet. Si vero eius non interest, poena autem stipulatione est comprehensa, recte quoque stipulatur. Poenam enim petere potest, si promissor promissis non steterit, ut lib. 43. tit. 1. cap. 37. them. 3. Si vero quis ei stipulatur, cuius in potestate est, actionem ei acquirit et prodest ei, ut actionem habeat, ut hoc capitulo ostenditur.

Regulariter qui per stipulationem nobis acquirunt, ii paciscentes quoque meliorem conditionem nostram per pactum facere possunt, pactum nobis utile nobis acquirentes.

Cyrylli. Per quos stipulatio nobis acquiritur, per eosdem etiam utilitas ex pacto.

LIX. Papinianus. Si creditores 1) parati sint, partem ex bonis debitoris accipere, praeferuntur cognati 2), si idonei sint.

1) si creditores] Si, cum nemo hereditatem adire velit, quod eam non solvendo esse existimet, parati sint creditores hereditarii, primo cuique hanc hereditatem concedere, ut partem tantum eorum, quae debentur, dimidium forte, singulis creditoribus hereditariis solvat, in capienda hereditate omnibus defuncti cognati praeferuntur. Memineris eorum, quae lib. 3. Institutionum tit. 11. dicta sunt, et lege primam novellam constitutionem.

Cyrylli. Si creditores extraneo hereditatem debitoris dare velint et parte debiti contenti esse velint, praeferuntur successores ab intestato, qui idonei sunt.

Innominati. In venditione bonorum debitoris quidam praeferuntur. Lege lib. 42. tit. 5. dig. 16.

Si mortuo quodam bonis non idoneis relictis, creditores parte debiti contenti esse velint, eodem autem tempore et extranei et cognati defuncti hanc debitorum partem creditoribus dare et bona defuncti habere velint, cognati defuncti extraneis praeferuntur, si idonei ad debitorum solutionem sint.

2) praeferuntur cognati] Quaere lib. 3. Institut. tit. 11. Nec tibi contrarium videatur cap. 16. tit. 7.

τι. τοῦ θ'. βιβ. ἐκεῖνο γὰρ περὶ πωλουμένων ἡγίων φησὶν πραγμάτων, τούτο δὲ περὶ παραχώρησεως τῆς κληρονομίας, καὶ διὰ τούτο δοκεῖ μοι ἐνταῦθα τοὺς συγγενεῖς προτιμῶσθαι, ὡς ἂν μὴ δοκεῖ ὁ τελευταῖος ἀκληρονόμητος. τὸ γὰρ τῆς κληρονομίας ὄνομα οἰκειότερον προσγίνεται τοῖς συγγενεῖσι τοῖς ἀπὸ νόμου καλουμένοις εἰς τὴν κληρονομίαν παρὰ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἄλλως μὴ δυναμένοις κληρονομεῖν, εἰ μὴ ἀπὸ διαθήκης καὶ μόνης.

* Διὰ ταῦτα οὐ προτιμῶνται οἱ δανεισταὶ τῶν συγγενῶν καὶ ἐν τῷ β. θεμ. τοῦ... κεφ. τοῦ β'. τι. τοῦ θ'. βιβ. εἰς τὸ λαβεῖν τὰ τοῦ χρεώστου πράγματα, διότι αὐτοὶ θέλουσιν ἀγοράσαι αὐτὰ· ἀλλὰ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου συγγενῶν τοῦ χρεώστου μὴ βουλομένων ἀδ... σα¹⁾, καταναγκάζουσιν ἐξωτικόν τινα, ὥστε ὑπερβλεῖν καὶ δοῦναι αὐτοῖς μέρος τοῦ χρέους. ἐπὶ γοῦν τοῦ τοιούτου συμφώνου προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς τοῦ ἐξωτικοῦ εἰς τὴν λήψιν ταύτης κληρονομίας, ὡς καὶ ἀπ' ἐκεῖνον τοῦ νόμου ἐν τῇ διατάξει τῶν αὐτοῦ πραγμάτων παντὸς ἐξωτικοῦ προτιμῶμενοι.

* Ἐπεὶ καὶ οὕτως· ὅτι ἐκεῖ μὲν περὶ δολοκλήρου κληρονομίας διδάσκει τὸ κεφ. ἐνταῦθα δὲ περὶ μέρος τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, καὶ κατ' ἄλλους δὲ τρόπους. εὐλογον γὰρ, ἐνταῦθα τοὺς συγγενεῖς τῶν δανειστῶν προτιμῶσθαι διὰ τε τὸ δίκαιον τοῦ πλησιαισμοῦ καὶ διὰ τὸ μὴ θέλειν τινά, ὃν οὐ βούλονται, ἔχειν κοινόν. Θεματίζει γὰρ, ἐνταῦθά τινα ἔχοντα ἐπίκεινον οἶκον ἢ ἄγρον μετ' οἰκίων συγγενῶν, καὶ τοῦ τελευταίου τοὺς δανειστὰς ἐπιόμως ἔχοντας, λαβεῖν μέρος τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἄγρου.

ξ. ⁵⁾ Πομπώνιος. Οὐ καλῶς τις συμφωνεῖ, μὴ καθιερώσαι τὸν ἴδιον τόπον, ἢ μὴ¹⁾ θάψαι ἐν αὐτῷ, ἢ μὴ ἐκποιῆσαι αὐτὸν ἄκοντος τοῦ²⁾ γείτονος.

οὐ καλῶς τις συμφωνεῖ] Οὐδεὶς δύναται πακτεῦναι, ὥστε μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τὸν ἴδιον οἶκον ἀφιεροῦν, ἢ θάψειν ἐν τῷ ἴδιῳ τόπῳ, ἢ παρὰ γνώμην τοῦ γείτονος τὸν ἴδιον ἄγρον ἐκποιεῖν.

Κυρῖλλ. Οὐ δύναται πακτεῦναι, μηδὲ ἐξέστω σοι ἀφιεροῦν τὸν τόπον σου, ἢ θάψειν ἐν τῷ τόπῳ σου, ἢ πωλεῖν τὸ πᾶν σου ἄκοντος μου.

* Ζήτει βιβ. γθ'. τι. γ'. κεφ. ζ'. ἐν ᾧ φησὶν· δύναται ὁ πτεῖων τάφον στήλην ἐπιθεῖναι ἢ ἔτερον, ὃν βούλεται, κόσμον· ἐκάστῳ γὰρ ἐρεῖται ἐν τοῖς ἴδιοις τοποῖς ποιεῖν, ὃ βούλεται, εἰ μὴ πρὸς βλάβην τινός. μὴ οὖν δόξῃ σοι ἐναντίον τὸ ἐν τῷ οὐ. κεφ. τοῦ α'. τι. τὸν ἰθ'. βιβ. καὶ κεφ. τελευταῖον τοῦ αὐτοῦ τι. ἀλλ' ἐκεῖ θεματίσων, διαφέρον ὑπέιναι καὶ διὰ τούτο ἰσχύειν τὸ συμφωνόν.

ἐκποιῆσαι ἄκοντος τοῦ γείτονος] * Τῶν συμφώνων τὰ μὲν εἰσὶν ἄναγα, ὡς παρόνομα ἦτοι αὐτῷ τῷ νόμῳ ἐναντιούμενα, τὰ δὲ ὡς τῇ φύσει ἀδύνατα, τὰ δὲ ὡς ἐναντία τοῖς ἀγαθοῖς τρόποις, τὰ δὲ ὡς καταγέλαστα, οἷον ἐστὶ καὶ τὸ μὴ ἐκποιῆσαι τινὰ τὸν τόπον αὐτοῦ ἄκοντος τοῦ γείτονος αὐτοῦ. καταγέλαστον δὲ ἐστὶν τὸ συμφωνόν, διότι δίκαιον προτιμῆσεως οὐκ εἶχεν ὁ γείτονος αὐτοῦ, οὔτε τι διαφέρον, ἵνα κρατῇ τὸ συμφωνόν, ὥστε, ἐὰν θελήσῃ, ἐκποιήσῃ τὸν τόπον. οὐ γὰρ συνεφώνησεν, ἵνα μὴ πρὸς ἄλλον τινά, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἐκποιήσῃ τὸν τόπον, ἀλλ' ἀπλῶς μὴ ἐκποιήσῃ αὐτόν.

* Ἡ καὶ ἐπερωτήσις παρεντεθῆ τῷ συμφώνῳ, λέγε ταύτην μὴ κρατεῖν. πλὴν ταῦτα νοεῖ ἐπὶ τῶν νεμομένων καὶ δεσποζόντων πραγμάτων τινος καὶ οἴκουθεν ὁμοιωμένων εἰς τὰς τοιαύτας συμφωνίας, οὐ μὴν ἐπὶ τῶν λαμβανόντων ἀφ' ἐτέρου πραγμάτων ἐπὶ τοιαύτη συμφωνία· ἐπ' ἐκείνων γὰρ ἰσχυρῶς κρατοῦσιν αἱ τοιαύται συμφωνίαι. καὶ ἀναγν. βιβ. ἰθ'. τι. α'. κεφ. οε. καὶ τελευτ. καὶ τὸ κατὰ πόδας ἐξωθεν ἐμάρχει. ὁπότε γὰρ ὁ πρῶτος ἢ ὁ ἄλλως ἐκποιῶν οὐκ ἐπὶ ἄλλῳ ὄρω καὶ τὰ ἐξῆς. ἀναγν. καὶ τὴν ἐκεῖ τελευταίαν παραγραφὴν. ἀναγν. καὶ τὸ παρεπιτελευτ. θεμ. τοῦ κ'. κεφ. τοῦ η'. τι. τοῦ αὐτοῦ ἰθ'. βιβ. Ζήτει καὶ τὸ β'. θεμα τοῦ κ'. κεφ. τοῦ ε'. τι. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ὁ συντρέχει τῇ ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἐμῆς ἐμνηστείας, ἀλλ' ἀπὸ μὲν παλαιῶν νόμων ἐξῆν τῷ δεσποζόντι πραγματῶς, βουλομένῳ τούτῳ ἐκποιήσασθαι, μεταιδέσθαι αὐτό, πρὸς ὃν ἐβούλετο, ἀπωλύτως, καθὼς φησὶν τὸ κ'. κεφ. τοῦ ε'. τι. τοῦ ἰθ'. βιβ. μόνον τῶν μσο..... πωλουμένων πρὸς ἐξωτικὸν ἐκποιεῖν τὰ αὐτῶν ἀκίνητα. καὶ ἀναγν. βιβ. νε. τι. ε'.

lib. 9. Illud enim de certis rebus venditis loquitur, hoc autem de concedenda hereditate. Ideoque hoc loco cognati praeferri mihi videntur, ne defunctus sine herede decessisset videatur. Hereditatis enim nomen magis proprium est cognatis, qui ex lege ad hereditatem vocantur, quam extraneis, qui aliter heredes esse non possunt, nisi ex testamento tantum.

Ideo non praeferuntur creditores cognatis et them. 2. cap. . . tit. 2. lib. 9. in rebus debitoris capiendis, quia ipsi eas emere volunt: sed si cognati successores ab intestato defuncti adire nolint, creditores extraneum quendam cogunt, ut hereditatem adeat et partem aeris alieni ipsis solvat. In tali igitur pacto cognati extraneo, quod ad capiendam talem hereditatem attinet, praeferuntur, utpote qui ex illa quoque lege in venditione bonorum debitoris cuius extraneo praeponantur.

Dic quoque, illic de tota hereditate agi, hic autem de parte rerum hereditarium, et secundum alium modum. Nam probabile est, hic cognatos praeferri creditoribus tam propter cognationis ius, quam propterea, quod socium aliquem habere nolint, quem non optant. Finge enim hic, alicui cum cognatis suis domum vel agrum esse communem, et creditores defuncti paratos esse ad partem domus vel agri accipiendam.

LX. Pomponius. Non recte quis paciscitur¹⁾, ne locum suum dedicet, aut ne mortuum in eo sepeliat, aut ne invito vicino eum alienet²⁾.

L. 61. D. II. 11.

1) non recte quis paciscitur] Nemo pacisci potest, ne ipsi suam domum dedicare liceat, aut mortuum in suo loco sepelire, aut contra voluntatem vicini fundum suum alienare.

Cyrilli. Pacisci non licet, ne tibi locum tuum dedicare liceat, aut in loco tuo sepelire, aut rem tuam invito me vendere.

Quaere lib. 59. tit. 3. cap. 7. quo dicitur: Qui sepulcrum aedificat, columnam aut aliud, quod velit, ornamentum addere potest: nam cuique in suo loco facere licet, quod voluerit, nisi in damnum alterius. Ne igitur tibi contrarium videatur, quod cap. 75. tit. 1. lib. 19. dicitur, et cap. ultimo eiusdem tit. Sed illic finge, interesse paciscentis, ideoque pactum valere.

2) invito vicino alienet] Pactorum quaedam invalida sunt, ut legibus contraria, quaedam natura impleri non possunt, alia bonis moribus adversantur, alia ridicula sunt, veluti ne quis locum suum invito vicino alienet. Ridiculum autem pactum est, quia vicinus ius protimiseos non habebat, neque eius intererat, ut pactum valeretur, ut, si vellet, locus alienaretur. Non enim pactus est de fundo non alii, imo sibi alienando, sed simpliciter de fundo non alienando.

Aut etiamsi stipulatio pacto inserta sit, dic eam non valere. Ceterum hoc de iis intelligas, qui rem quandam possident eiusque proprietatem habent et sua sponte eiusmodi pacta condunt, non etiam de iis, qui res ab aliis sub eiusmodi pacto accipiunt: in his enim eiusmodi pacta valida sunt. Et legas lib. 19. tit. 1. cap. 75. et ult. Etiam τὸ κατὰ πόδας extrinsecus ait: nam si venditor vel qui alio modo alienat, non sub alia conditione et quae sequuntur. Lege et ibi ultimam adnotationem. Lege et thema penult. cap. 21. tit. 8. lib. 19. Quaere et them. 2. cap. 21. tit. 5. eiusdem libri, quod cum initio huius meae interpretationis convenit. Sed ex veteribus legibus rei domino alienare eam volenti, licebat. impune eam in quemlibet transferre, ut ait cap. 21. tit. 5. lib. 19. quum soli..... prohibeantur, quominus res suas immobiles extraneo alienent. Et lege lib. 55. tit. 5. cap. 1. Hodie ex Novella domini Imperatoris Constan-

r) Esse videtur: ἀδεισάσαι. s) Fabr. γθ'. Nomen ICti apud eum deest. Habet Cod. Coisl. t) μὴ Cod. Coisl. deest apud Fabr. u) τοῦ Cod. Coisl. deest apud Fabr.

κεφ. α'. σήμερον δὲ ἀπὸ νεαρῆς τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐν πάσῃ πόλει καὶ επαρχίᾳ ὁ ἔχων τι ἀκίνητον, βουλομένος τοῦτο κατὰ πρόωπον ἐκποιήσασθαι ἢ ἐμφυτεύσειν ἢ καὶ μισθωτικὸν ἐκδοῦναι, οὐκ ἄλλως δύναται τοῦτο πρὸς ξένον τινα καὶ ἀλλότριον μετρέσθαι, εἰ μὴ πρότερον διαμαρτυρηταί τοὺς ἔχοντας δικαίον προτιμήσεως, καὶ ἀπειπῶσιν ἐκείνοι ἢ κλεισθῶσι, παραδραμιόντος τοῦ τριακοντημέρου διακενήσῃ. καὶ εἰ θέλεις πλατικωτέρας τὰς τῆς νεαρῆς διαστίξεις μαθεῖν, ἀνάγνωθι αὐτήν. καὶ λοιπὸν εἴ τις σήμερον συμφωνήσῃ πρὸς τὸν γείτονα μὴ δύνασθαι Παῦλον τὸ διαφέρειν αὐτῷ ἀκίνητον ἐκποιεῖν, εἰ μὴ ὁ γείτων θελήσει, καλῶς συμφωνεῖ. ὡς αὐτῶς καὶ περὶ τοῦ θάπτειν, εἴγε πλησιάζει ὁ τόπος, ἐν ᾧ μέλλει θάψαι, καὶ ὁ γείτων ἐκ τῆς ὁσμῆς μέλλει βλάπτεσθαι καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ἀχορευοῦσθαι, ὡς τοῦ αἵματος διαφθειρομένου, καλῶς συμφωνεῖ, μὴ ἔχειν ἀδειαν, χωρὶς γνώμης τοῦ γείτονος θάπτειν. καὶ ζῆτει βιβ. νη'. tit. i. κεφ. λθ'. θεμ. ε'. ἀνάγν. καὶ τὴν γγ'. νεαρῶν τοῦ κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου. ζῆτει καὶ βιβ. κδ'. tit. α'. κεφ. λβ'. καὶ βιβ. νθ'. tit. α'. κεφ. ια'. καὶ βιβ. νη'. tit. δ'. κεφ. δ'. θεμ. α'. β'. καὶ τοῦ παρόντος tit. κεφ. μθ'. ἀναγκάσιον. καὶ βιβ. μδ'. tit. α'. κεφ. ριγ'. θεμ. ιγ'.

L. 62.
D. II. 14.

ξά'. ν) Φούριος. Ἐὰν γενικὸν ^{ω)} συμφωνον ποιήσας τῷ χρεώστῃ μου, ἕτερον συμφωνον ποιήσω, ὥστε ἀπαιτεῖν, ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ διὰ τοῦ πρώτου συμφωνον τυγῶν παραγραφῆς, διὰ τοῦ δευτέρου συμφωνον ἄκων ταύτης οὐ στερηθήσεται.

γενικὸν συμφωνον] Σκόπησον, μήποτε ἐνταῦθα φιλὸν ὀφείλεις νοεῖν τὸ συμφωνον καὶ κατὰ τοῦτο λέγειν αὐτὸ καὶ ἀνώγειν. τοῦτο δὲ λέγω διὰ τὰς παραπομπὰς τοῦ ιθ'. βιβ.

Ἐὰν ὁ ἄλλος πρὸς τὸν οἰκίον πακτεῖσθαι χρεώτορα, μὴ ἀπαιτεῖσθαι τὸ χρέος, ἔχει καὶ ὁ ἐγγυητὴς τὴν ἐκ πακτοῦ λυσιτέλειαν, ὡς καὶ ἐν τῷ κβ'. διγ. τοῦ παρόντος tit. παραδίδοται, πλὴν εἰ μὴ δονάντι ἀμμο αὐτὸν ἐνηγγύησάτο. τοσοῦτον ἔχει τὴν ἐκ πακτοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἐγγυητὴς λυσιτέλειαν, ὅτι, κἂν δευτέρου ὁ ἄλλος ποιήσῃ πακτον, ἐπιτρέπον τῷ δανειστῇ τὴν ἀπαιτήσιν, τοῦ πρώτου ἐγγυητῆ πρόκριμα οὐκ οἶδε ποιεῖν, οὐδὲ ἀφαιρεῖται αὐτὸς τὴν ἀπαξ αὐτῷ διὰ τοῦ πρότερου πακτοῦ προσγενομένην παραγραφὴν. σημειῶσαι διὰ τὸ κβ'. διγ. τοῦ παρόντος tit. ἄκων ἀφαιρεῖσθαι, ὥστε κατὰ γνώμην τὸ πακτον ἐγένετο τοῦ ἐγγυητοῦ, καλῶς καὶ αὐτὸς ἐναγεται ὅπῃ τοῦ χρεώτορος. οὕτω γὰρ λέγων οὐκ ἐναντιοῦται τοῖς εἰρημένους τῷ Παύλῳ ἐν τῷ κβ'. διγ. τοῦ παρόντος tit.

Κυρίλλου. Ἐὰν γενικὸν πακτον ποιήσας τῷ δεβίτορι ἕτερον πακτον ποιήσῃ, ὥστε ἀπαιτεῖν, ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ διὰ δευτέρου πακτοῦ ἄκων ταῦτα οὐ στερηθήσεται.

Τοῦ Ἀνων. Τὸ οὖν εἰρημένον διγ. κβ'. νόησον, γνώμη τοῦ ἐγγυητοῦ γενέσθαι τὸ ὑστερον συμφωνον. ἀνάγνωθι δεκάτον τοῦ β'. tit. τοῦ δ'. βιβ.

οὐ στερηθήσεται] † Γενικῶς συμφωνον εἶπεν, διὰ τὸ μήτε αὐτὸν, ἢ ἐγγυητὴν, ἢ ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ τινα μεθοδεύσαι· εἰ γὰρ τοιοῦτον γέγονε συμφωνον, καὶ ὁ ἐγγυητὴς τυγῆ παραγραφῆς, μὴ βουλομένος αὐτὸς διὰ τοῦ β'. συμφωνον οὐκ ἐμπροσθεῖται τῇ ἐγγυῇ. [Sch. I. I. 764.]

† Ἐὰν γενικὸν συμφωνον δανειστῇ πρωτόντος χρεώστῃς συμφωνήσῃ, μὴ ἀπαιτῆσαι τὸ χρέος, καὶ ἤρμωσεν ἐκ τούτου τῷ ἐγγυητῇ ἢ παραγραφῇ· ἄλλα ὁ χρεώστῃς ἀπελθὼν ἐπέκτευσεν, ἐξέειναι αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι· εἰ καὶ αὐτὸς ὁ χρεώστῃς δύναται καλῶς ἀπαιτεῖσθαι διὰ τὸ δευτέρου αὐτοῦ συμφωνον, ὅμως μένει, ἢ ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ ἀπαξ ἔχων ἐπίσαστο παραγραφὴν ἐκ τοῦ πρώτου συμφωνον· γενικῶς γὰρ συμφωνήσας ἔφθασε καὶ τὸν ἐγγυητὴν ἐλευθερώσαι. καὶ διὰ τοῦτο, ἢν ἀπαξ ἐπίσαστο παραγραφὴν, ἔχει διηρηκῶς· εἰ γὰρ πρόκαιρον ἐγένετο τὸ συμφωνον, οὐκ ἐλευθεροῦται ^{ω)} ὁ ἐγγυητὴς. [Sch. I. I. 764.]

L. 1.
C. II. 3.

ξβ'. ν) Ἐχων τις υἱοὺς δύο, Πέτρον καὶ Παῦλον, γράψας τὸν Πέτρον κληρονόμον, ἠξίωσεν αὐτὸν, ἐὰν ἄτεκος τελευτήσῃ, τὴν κληρονομίαν Παύλῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀποκαταστήσαι. τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς, ὁ Πέτρος ὁρῶν τὸν ἴδιον ἀδελφὸν τὸν Παῦλον ἐπιζῶντα

tini Porphyrogenetae in quavis civitate et provincia rei immobilis dominus, qui eam vendere vel in emphyteusin dare vel locare velit, non aliter hoc in gratiam extranei facere potest, nisi prius testato id his, qui ius protiniseos habent, denuntiaverit, hique renuntiaverint aut exclusi fuerint, si triginta dies effluerint. Et si distinctiones Novellae latiores cognoscere velis, lege eam. Ceterum si quis hodie cum vicino pactus sit, ne Paulus rem immobilem suam alienare possit, nisi id quoque vicinus voluerit, recte paciscitur. Similiter et de sepeliendo, si quidem locus, in quo sepulturus mortuum est, propinquus sit, et ex odore eius vicinus incommodum habiturus vel domus eius inutilis futura sit, aere forte infecto, recte paciscitur, ut sibi invito vicino sepelire non liceat. Et quaere lib. 58. tit. 10. cap. 39. them 6. Lege et Novellam 53. domini Leonis Philosophi. Quaere et lib. 24. tit. 1. cap. 31. et lib. 59. tit. 1. cap. 11. et lib. 58. tit. 4. cap. 4. them. 1. 2. et huius tit. cap. 49. necessarium, et lib. 44. tit. 1. cap. 113. them. 13.

LXI. Furius. Si in rem pacto ¹⁾ cum debitore meo inito postea aliud pactum iniero, ut petere mihi liceat, fideiussor eius, qui exceptionem priore pacto nactus est, posteriore pacto invitatus ea non privabitur ²⁾.

1) in rem pacto] Vide, ne hoc pactum pro nudo ideoque pro invalido habendum sit. Hoc dico propter similitudinem locorum adnotationes lib. 19.

Si reus cum creditore suo pactus est, ne debitum petatur, fideiussor quoque commodum ex pacto habet, ut et dig. 21. huius tit. traditur, nisi donandi animo pro eo fideiusserit. Eatenus ipsi fideiussori pactum prodest, ut, etiamsi reus posteriore pacto inierit, quo creditori petitio permittitur, exinde praeiudicium fideiussori non patiat, nec ei exceptio priore pacto semel acquisita auferatur. Nota propter dig. 27. huius tit. quo dicitur, invito auferri: itaque voluntate fideiussoris pactum initum est, ideoque recte a creditore convenitur. Sic non adversatur iis, quae a Paulo dig. 27. huius tit. dicta sunt.

Cyrilli. Si in rem pactus cum debitore aliud pactum iniero, ut petere mihi liceat, fideiussor eius posteriore pacto invitatus iure ex priore pacto non privabitur.

Innom. Quod igitur dig. 27. dictum est, intellige ita, ut voluntate fideiussoris pactum posterius initum esse dicas. Lege cap. 10. tit. 2. lib. 4.

2) non privabitur] Ait pactum generaliter conceptum fuisse, ut scilicet nec ipse, nec fideiussor, nec alius quisquam pro eo conveniri posset: nam si pactum eiusmodi factum sit, et fideiussor exceptionem sit nactus, invitatus posteriore pacto fideiussione non subiicietur.

Si debitor principalis cum creditore in rem pactus sit, ne debitum petat, et fideiussori exinde exceptio competierit: debitor autem denuo pactus sit, ut petere ab ipso liceat creditori: etiamsi a debitore recte propter posterius eius pactum peti possit, tamen fideiussori manet exceptio, quam priore pacto semel acquisivit: nam cum debitor antea in rem pactus sit, fideiussorem quoque liberavit. Ideoque eam, quam semel acquisivit exceptionem, perpetuo habet: nam si pactum in certum tempus conceptum sit, fideiussor non liberatur.

LXII. Cum quis duos filios haberet ¹⁾, Petrum et Paulum, Petrum heredem a se institutum rogavit, ut si sine liberis decederet, Paulo fratri suo hereditatem restitueret. Mortuo patre Petrus, cum prospiceret, fratrem Paulum ²⁾, si ipse sine liberis decederet,

ω) Fabr. ε'. Cod. Coisl. ut in textu. ω) Fabr. γενικῶς. Cod. Coisl. ξβ'.

Cod. Coisl. γενικῶν. x) Fabr. ἠλευθεροῦται. y) Fabr. ξα'